Svazek 51.

SBORNÍK SVĚTOVÉ POESIE
VYDÁVÁ
ČESKÁ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ

ROČNÍK VII. TŘÍDA IV. ČÍSLO 2.

ADAM ASNYK:

KIEJSTUT

TRAGOEDIE V PĚTI JEDNÁNÍCH

AUTORISOVANÝ PŘEKLAD

FRANTIŠKA VONDRÁČKA.

NAKLADATELSTVÍ J. OTTO KNIHTISKÁRNA
V PRAZE

SBORNÍK
SVĚTOVÉ POESIE

VYDÁVÁ

ČESKÁ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA

PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ

ČÍSLO 51.

ADAM ASNYK:

KIEJSTUT

NAKLADATELSTVÍ J. OTTO KNIHTISKÁRNA

V PRAZE

ADAM ASNYK:

KIEJSTUT

TRAGOEDIE V PĚTI JEDNÁNÍCH

AUTORISOVANÝ PŘEKLAD

FRANTIŠKA VONDRÁČKA

»Qui per virtutem peritat
non interit«.
PLAUTUS.

NAKLADATELSTVÍ J. OTTO KNIHTISKÁRNA
V PRAZE

Tiskem J. Otty v Praze.

SLOVUTNÉMU PÁNU,

PANU

Dru. ADAMU ASNYKOVI,

SPISOVATELI V KRAKOVĚ,

U PŘÍLEŽITOSTI

JUBILEA JEHO 30LETÉ ČINNOSTI BÁSNICKÉ

JAKO DŮKAZ SVÉ HLUBOKÉ ÚCTY

PŘIPISUJE

Překladatel.

OSOBY.

Kiejstut.
Biruta, jeho žena
Witołd, jejich syn.
Jagiełło.
Marie, jeho sestra.
Wojdyłło, muž Mariin.
Prora Bilgen, vůdce zámecké stráže Jagiełłovy.
Butrym, přítel Kiejstutův.
Aldona.
Kuno, | Konrád, | Halban, | křižáci.
Wajdelota.
Panoš.
Rytíři, wajdeloti, zbrojnoši, dvořané.

JEDNÁNÍ PRVÉ.

Jeviště představuje síň v zámku Wilenském. Hlavní vchod v zadu; z pravé i z levé strany vchody do vedlejších síní. Při zdvižení opony na levé straně ve předu jeviště sedí Jagiełło na povýšeném trůně. Vedle něho z jedné strany stojí Wojdyłło a ze druhé Marie.

Výstup 1.

Jagiełło, Wojdyłło, Marie.

Wojdyłło. Již meze sluší, velký kníže, klásti
té nečinnosti, jež nám nedá slávy!
Když do křižáckých vyslal jsi mne vlastí,
měl Kiejstuta jsi vpadnout do državy
a se Křižáky v pevném svazku státi.
Hle, řád již hotov, připraven je k boji,
leč Jagiełło náš nedá činům vzpláti
a špatně v slově řádu daném stojí.

Jagiełło (vstávaje).
Jak mluvíš ostře!

Wojdyłło. Odpusť svému sluze,
jenž nad své žití klade slávu tvoji.

Jagiełło. Že tak jsem v činech váhal dlouho tuze,
mám důvod skrytý na dně duše svojí;

neb k činům když již hotovím se ruče,
vzpomínka dětství na mou skráň mi tluče,
a šlechetná tvář strýce, jenž mi věří,
pohrdou zabíjí mne, zrakem měří.
(Zamyslí se.)
Já napadnout mám jej a s Němců voji,
jej, který korunu mých otců slavných
mi vložil s žehnáním na hlavu moji? —
(Pomlčka.)
A opět budí z takých snů mne dávných
hlas mocný, jenž si žádá boje, činu.

Wojdyłło. Ne čas již k odkladům, spěch k či-
nům zove.
Voj Křižáků již při Němena klínu.

Jagiełło. Co Witołd řekne?

Marie. Ohledy zas nové.
Snad strach tě kruší z Witołdových spárů?

Jagiełło. On byl mi bratrem.

Marie. Bude nepřítelem
však, jehož záměr rychle přiveď k zmaru!

Jagiełło. Mám zradou válčit?

Marie. Váhej v činu smělém,
až Kiejstutovu zlíbí se kdys přání,
tvou korunu ti strhnout s jasných skrání.

Wojdyłło. Hle, jasný kníže, nebezpečí hrozí;
při odkládání prozradí se mnoho,
a Kiejstut neodpustí — vědí bozi!

Ba Křižáci by popud vzali z toho,
by sáhli proti tobě ihned k meči,
když slovo zrušíš dané...
Jagiełło (přísně). Dosti řeči!
Víš, v úmluvách že mojich přání hrdě
jsi nadužíval.
Wojdyłło. Za to ztrestej tvrdě
mne, nechápal-li jsem tvé smyslu řeči!
Sám Kiejstutovi odhal, co se kulo,
mou hlavu na pospas dej jeho meči!
Tím získáš srdce jeho, by zas lnulo
ku tobě. Jen to jedno tobě zbývá,
když záměr změníš.
Jagiełło. Touha vzrostlá v duši
ta nezměněna — stále ve mně živá.
Tu marno vyrvati již chtít. Vše tuší
mé srdce, prchá před nestvůrou zrady, —
však touha ona táhne za mnou všady.
Moc jakás tajná kroky moje vodí,
ve budoucnosti korunou mi svítí
a šepce, že i Litvu vysvobodí,
že v rukou osud lidu budu míti.
Marie. Proč váháš?
Jagiełło. Divně tužby mé se kříží!
Chci nutnosti být olověnou tíží
ku činu dohnán...
Marie (ironicky). Bys tak bez vší viny,
trn minuv zrady, sklesl na vavříny!

(Se zanícením.)

Ó kéž mi dána volnost jako muži,
pak každý záměr, byť i děsný z venčí,
v čin by se mžikem změnil pod oruží.
Já nedbala bych, zda se vina zmenší,
když pohled zručně svědkům vržen v čelo;
já čelila bych událostem smělo...
A ty můj bratře?!...

(Vchází *Prora Bilgen* zadními dveřmi.)

Prora Bilgen. Dva poslové znovu,
tož Kuno, Konrád, přicházejí právě
a za slyšení prosí.

Wojdyłło (tiše k Marii).
Stáli v slovu.

Jagiełło (Bilgenu).
Hned sem je uveď!

(Bilgen odchází. Jagiełło sedá na trůn.)

Marie (k Wojdyłłovi tiše).
Nemluv jen tak žhavě,
svou radost utaj! Příliš z očí hřeje.

Výstup 2.

Kuno, Konrád přicházejí zadním vchodem.
Jagiełło, Wojdyłło, Marie.

Kuno (k Jagiełłovi).
Od mistra našeho vám pozdravení.

Jagiełło. Zaň díky jemu.

Kuno. Mistr znát si přeje,
proč v slibech vašich stálosti již není,
již slibovala tvého posla ústa,
když ze tvé vůle prosil o příměří.
Jagiełło. Řád příliš zvědav.
Kuno. Ne zvědavost pustá,
leč pochybnosti, nerady jež věří,
nás vedou k tvému sídlu. — Co má čekat
řád, pomoci-li, — neb se zrady lekat?
Jagiełło (stoje, nadšeně).
Vy zradu vytýkat nám nyní chcete,
vy, kteří tyjete jen chlebem zrady,
již v úskoků síť lid vždy zahrnete,
již podmaňujete lstí, zradou všady?
Vy, kteří v našich otců vrostli zemi,
jak mejlí příživné, jež roste, tyje
se proplétajíc dubu haluzemi,
z nichž životní mu šťávy střebe, pije!
Konrád. Jak marná věc boj vésti jenom řečí,
a na nepřátel šíji svaliť viny.
Hleď činem každý vyváznouti z léčí,
když zanedbal's dřív bránit domoviny.
Jen šílenec se bezúčelně zmítá,
a vítězí jen um, cnost, síla hbitá.
Jagiełło. Toť výsměch!
Marie (konejšivě). Bratřc!
Jagiełło. Ulevil jsem sobě;
buď spokojena! Poslouchat dál mohu.

Kuno. Tož vojnu, kníže, vypovídám tobě!
Tys odkryl hledí. — Odejdeme. — Bohu
však volám, že řád splatí plnou měrou,
že znevážil jsi řád svou proněvěrou!
Wojdyłło (prosebně k Jagiełłovi).
Ó kníže!
Marie (taktéž). Co to činíš?
Jagiełło. Vyhovořit
jen nechme jej!
Kuno. Jménem svého řádu,
před jehož znakem má se pohan kořit,
tou rukavicí v boj zvu za proradu.
(Sejme rukavici a vrhne ji k nohám Jagiełłovým.)
Již nechrání tě míru křídla bílá,
ni zemi tvoji; řád v ni válku vnese;
ty spatříš, že tě zhněte naše síla,
a prchat budeš, jak zvěř plachá v lese.
Jagiełło. Ty hrozíš vpádem?
Kuno. Sám jsi vinen všeho,
neb slib jsi zrušil daný hrou svou zrádnou.
Jagiełło. Ve jménu božství dobra nebeského,
i těch, již klínem navy temné vládnou,
se klnu, z nutnosti že jdu jen s vámi
v boj proti strýci. Poddávám se moci,
bych ušel zhoubě.
Marie. Bratře cítíš s námi!
Jagiełło (k Bilgenu stojícímu ve dveřích).
Ať hotoví se výprava té noci!

Nechť Wilna rytířstvo se ve zbroj strojí,
neb s Kiejstuta se utká brzo voji.
(Ku Křižákům:)
Zda nyní shoda? Vše dle vůle řádu.

Kuno. Tvé věrnosti-li hodno věřit nyní,
tož shoda plná.
(Tiše Konrádovi:)
Zrady v něm jak v hadu.

Konrád. Jen mocí svolil.

Jagiełło. Nyní do svých síní
vás vítám jako milé hosty svoje.
Již zapomeňme zbytečných všech řečí,
teď otevřen vám hrad i srdce moje.
(K Wojdyłłovi.)
A Wojdyłło, ty se mnou! Ruče k meči!
(Odejde zadními dveřmi; za ním Marie i Wojdyłło.)

Výstup 3.

Kuno a *Konrád.*

Kuno (hledě za odcházejícími).
Hle, chytrý Litvín! Zradou na něm všecko;
však nedorostl ještě na řád svatý.
On sítě vrhá, baví se jak děcko,
však v léči vlastní uzří se kdys jatý.
On rád by zabral Kiejstutovi země
kryt naší zbraní; před tváří pak lidí
na naši hlavu svalit viny břémě
a ukojit nás Žmudské země pídí.

Leč řád zná líp své záměry a cíle,
než aby sloužil hlavě pýchou zpilé.
Konrád. Ó řád náš moudrý! Lup když blízko cítí,
v síť umí vehnati zvěř rukou hbitou. —
On jednou rukou v Jagiełłu žár nítí
a druhou strýce chrání, vášní lítou
na věky chtěje rozvadit je oba.
A příhodná až nadešla by doba,
na poli sváru, plod vražedné bitvy,
v klín řádu padly by pak kraje Litvy.
Kuno. Ty jasně chápeš, ač jsi mladý dosud,
jak jistě brát se k vytknutému cíli,
víš, pohanům jak připravit zlý osud,
i bez obětí, bez užití síly.
A proto tebe řád sem vyslal, maje
za to, že získáš hravě Litvy kraje.
Konrád. Hra dosti snadná; — jenom o to běží,
by jedna strana nezhubila druhou.
Když jedna války padne pod otěží,
hned zvednouti ji pomoci své spruhou.
Tu bouřit Jagiełłovu pýchu třeba,
a rovněž jitřit Kiejstutovy rány
a dívat se, jak svár jim život střebá.

Výstup 4.

Wojdyłło, *Marie*, vcházejí *Kuno* a *Konrád.*

Wojdyłło. Oj, rytíři! Již rozkaz k boji daný.
Jak lev v boj Jagiełło se chystá tuhý.

Již s rozkazy jdou posli jeho kraji;
než třikrát slunce vzejde nade luhy,
již válečné nám ohně jasně vzplají.
Kuno. Spěch k činům nutí.
Marie. Jak již ráda spatřím
tu šíji starce, který zhrdá námi,
pod patou svojí.
Kuno. Kněžna rovna bratřím
knížecí myslí.
Marie. Studu žhavé plamy
mé čelo pálí nad porobou takou.
Kuno. Vždy nejvíc blaží vítězství jen tuhé,
jež ždáme dlouho . . .
(Prora Bilgen vchází hlavním vchodem.)
Prora Bilgen. Na službu vám všakou
mne poslal kníže. Následujte sluhy,
by hostinné vás uveď do komnaty.
Již račte za mnou!
(Kuno i Konrád vcházejí za Bilgenem dveřmi na pravo.)

Výstup 5.

Wojdyłło a *Marie* sami.

Marie (vrhnouc se Wojdyłłovi kol šíje).
Wojdyłło můj! Nyní
pošleme strýci krvavé my svaty,
a vypravíme hody v jeho síni.
K nám nechtěl jíti naše na veselí,
řka, svazek náš že skvrna rodu jeho;

on drze znectil tebe, stařec smělý,
a nešetřil ni mne, ni studu mého.
Nechť nyní k záhubě své vlastní nazná.
že rytíře jsem ženou a ne blázna.
Wojdyłło. Sám byl-li bych cíl hanobení toho,
já prostý člověk, nereptal bych mnoho.
Však tys mne zvedla z prachu země,
tož také tebe skvrní hanba moje;
co tvůj jsem, pýcha tvoje vzrostla ve mně.
Za tebe mstít se budu, hledat boje,
neb jsem tvůj.
Marie. Nevím jistě, muži drahý,
já sama nevím, jaké's kouzlo nasil
do mého srdce. Jaký žár to blahý,
jejž marně by kdo chladem hany hasil.
Hle, všici praví, že jsi rodem nízký,
a ty mi záříš, jako slunci blízký;
ty nade všecky stkvíš se světa krále.
Prý škaredé jsi velmi líce, těla —
a ty v mých očích krásou svojí stále
jak hvězda na nebi mi záříš skvělá.
A duše tvá prý jedovatá zmije, —
a přec má duše z úst tvých ráda pije
ten žíravý jed, jenž mi sladkou manou.
Wojdyłło. Jak miluješ mne!
Marie. Miluji vše v tobě,
ať dobré nebo znamenané hanou.
Co jinde skrvnou, tobě ku ozdobě!

Vše miluji, co tvé je svato duši,
kdo tebe stíhá, ten i můj mír ruší,
kdo tebe zraní — zhyne rukou mojí.
Já vše bych obětovala ti ráda:
i rod svůj slavný i svá léta mladá
i právo, volnost, víru, zemi rodnou,
bych učinila se tvé lásky hodnou.

Wojdyłło. Jen ne tak hlasně, ty můj skvoste drahý,
sic zhubíš nás.

Marie. Ó bázně přede vrahy
já neznám. Jednou touhou duše hoří:
Svět strhnout pod trůnu jen tvého prahy
a vidět, jak se každý tobě koří;
ať splní bozi to, či mocnost kříže,
vše stejno. Chvíle ta již nyní blíže.

Wojdyłło. Mlč! Mlč jen, drahá! Nechať nezví ucho,
co srdce ve svém nitru pilně tají.
Nechť ústa mlčí...

(Ve dveřích z levé strany objevuje se Jagiełło.)

Výstup 6.

Wojdyłło, Marie, Jagiełło.

Jagiełło. Nyní v hradě hlucho —
Vše mužstvo rozeslal jsem svými kraji.
Teď čekat nutno na příhodnou chvíli,
leč čekání mi trýzní, mukou dlouhou,
kdy touhou po činu jsem rychlém zpilý,

kdy jako bouře prudká, ranou pouhou,
bych splnil rád svůj čin.

Wojdyłło. Jak často dělí
od činu záměr moře času celé,
a třeba tlumit žádost, záměr stkvělý,
by v činy přešel. Cíle velké, smělé
vždy plodem jsou jen trudů.

Výstup 7.

Prora Bilgen vpadne se spěchem středními dveřmi.

Prora Bilgen (k Jagiełłovi). Pomoz, pane,
neb záchrany teď hledat nutno pilně.

Jagiełło. Co mluvíš?

Prora Bilgen. Hrom jak bouře nečekané
se Kiejstut zjevil s vojskem v našem Wilně.

Marie. Snad klamem řeč tvá.

Prora Bilgen. Žel, že pravdou čistou!
Ve městě nebyl, kdo by odpor kladl,
a teď sem spěje Kiejstut cestou jistou.

Jagiełło. Co počít nyní?

Marie (k Jagiełłovi i Wojdyłłovi).
Strach snad na vás padl?
Což školními jste žáky? Neb jste děti,
že uvízli jste v nástrah tajných změti?
Kde bdělost vaše? Rozvaha kde k činu?
Tak dlouho otálel jsi, bratře, stále,
až minul čas již. Sám ty neseš vinu.

Strýc větřil cos, vpad' na tě nenadále.
Nuž, braň se mu teď!

Jagiełło. Obrana tu planá,
neb vyslal do pole jsem všecky zbrojné;
hrad pustý, prázdný.

Marie. Těžká pro nás rána,
že Kiejstuta my v hanbě nepřístojné
teď prosit máme.

Wojdyłło. Já bych radil nyní,
by přijat byl teď jak host v hradu brány.
Do kořán otevřeme dvéře síní,
neb odpor, který dráždí, byl by planý.
Již nutno vítat strýce i lid jeho
jak k hodokvasům hostě přemilého.

Jagiełło (k Bilgenu).
Co řekl, učiň! Rozkaž spustit mosty
a se ctí uveď je, jak teď se sluší.
(Prora Bilgen odchází zadními dveřmi. K Marii.)
A ty se rozchmuř! Vždyť tu máme hosty.

Marie. Sám jenom plesej! Mně je hrozno v duši,
a hanba pálí mne jak uhlí žhoucí.
Já nemohu se plazit k jeho patě
a říkati mu slova prosby vroucí.

Jagiełło. Tož mírni se jen!

Marie. A on v hanby blátě
nás zdepce, na nás vylije své hněvy,
a muže mého v žalář vrhne.

Wojdyłło (k Marii). Neví

o cílech našich. Lekati se zrady
snad není třeba.
Jagiełło. Již jest Kiejstut tady!
Již zvučí rohy jeho Wilnem celým,
již nutno vítat hostě slovem vřelým.
(Jde ku vchodu, jímž přicházejí Kiejstut, Butrym, Wajdelota a část zbrojného průvodu Kiejstutova.)

Výstup 8.

Wojdyłło, Marie, Jagiełło, Kiejstut, Butrym, Wajdelota, rytířstvo.

Kiejstut. Aj, synovče můj! Jsem tu nečekaný,
jak bouře náhlá při zjasněném nebi.
Ty v Trokách chtěl jsi s německými pány
mne jinak vítat. Toho nepotřebí,
neb jako otec země ruku bdělou
jsem zvednout musil na tvou zradu smělou,
již dvakrát pášeš.
Jagiełło. Strýče!
Kiejstut. Úst svých více
již klamem nekal. Vím vše jistě příliš,
a srdce chví se, žalem blednou líce
nad činem tvým. Ty s vrahy na mne cílíš?
Ty, kterýž byl's mi jako vlastní dítě,
teď s řádem Němců strojíš na mne sítě,
bys podělit je mohl smutným lupem
nad Žmudě zkázou, nade strýce trupem.

Sám kdybys vpadl v moje šíré kraje,
mně urvat trůn i slávu v mysli maje,
bys najal úkladné si na mne vrahy,
by krví potřísnili můj vlas bílý;
vše minul bych. — Tys zradil domov drahý! —
To neodpouštím, synovče můj milý! —
Wojdyłło. Jak často mýlíme se v soudu, kníže,
kdy vášní mrak nám oči temnem kryje.
Když mysl sprostí předsudků se tíže,
a uváží pak . . .
Kiejstut (prudce). Mlč, ty zrádná zmije,
pro kterou znectěn knížecí rod celý,
i trůn i lože i čest rodu svatá!
Proč doléhá zas ke mně hlas tvůj smělý?
Kryj s podlostí se, jíž tvá duše spjatá,
a strhni s sebou Jagiełła v hřích temný, —
však ustaň štěkat, pse ty praničemný!
Marie (přistupujíc ku Kiejstutovi).
Oj, strýče, nehanob mi muže mého,
neb dravec z ženy stane se té chvíle.
Máš v moci nás, tož užij práva svého,
však střez se tupit!
Kiejstut. Srdce vášní zpilé
jen žádost smyslů naplnila nízká,
že stud jí zavlečen je na smetiska
a znectěna je čistá láska rodná.
Za vášeň svou jsi všecko v obět dala,
teď hanbu snášej, jsi jí plně hodna.

Marie (s pohrůžkou). To oplatiti tobě budu dbalá.
Kiejstut. Dost prázdných hádek.
(Obrátiv se k Butrymovi.)
Urči stráže bdělé
a odveď vězně. Ať jich střeží pilně!
Již čekám Witołdovy tlupy smělé,
jež brzo budou v staroslavném Wilně. —
Před rodem celým známa buď tvá vina, —
pak soudit budu tebe —
(tiše)
jako syna.
(Butrym odvádí se stráží Wojdyłła, Jagiełło i Marii zadními dveřmi.)

Výstup 9.

Kiejstut a *Wajdelota.*

Kiejstut. Jak smutným osud starce, jenž se přežil,
i věk, v němž utvořil svůj život celý,
jenž ztrácí vše, co v srdci pilně střežil.
Ve tlumu nových lidí zkamenělý
již stojí, nevěda, co hýbá světem,
a nerozumě ani vlastním dětem.
Ó Wajdeloto, srdce mé se svírá,
když vidím, jak cnost naše hyne dávná,
jak mizí mrav i předků slavných víra,
jak rozpadá se Litva vždycky slavná,
i jak se nová pokolení tvoří,
jež drzou rukou právo staré boří.

Rád odešel bych v nadpozemské bory
a s duchy předků v rytířské táh' lovy
a opustil svět tento srdcem chorý.
Již jiný duch tu — neznámý mně — nový.
Však vůle bohů zůstat ještě káže. —
Jsem tu jak slední minulosti stráže.

Wajdelota. Za všecko bozi odměnu ti dají,
jež údělem jen bývá mála lidí:
Tvé jméno zníti bude Litvy kraji,
vždyť slávu vždycky šlechetný čin klidí.
Ty nezhyneš jak prostý člověk jiný,
tvá sláva pod nohou moc smrti zdrtí,
od očí tvých vždy prchnou smrti stíny,
ty v nebe vletíš nepodstoupiv smrti,
na ručím koni, v zlatoskvoucí zbroji;
tam s rohem tuřím, v oněch věčných krajích,
ty zváti budeš k rytířskému boji.
A za tvým jménem mužnost, chrabrost vzplají.
Nám nové tužby pod tvým jménem vzplanou
a z krve, útrap velké duše vstanou.

(Vchodem z pravé strany přivádí Butrym se stráží Kuna a Konráda.)

Výstup 10.

Kiejstut, Wajdelota, Butrym, Kuno, Konrád a *zbrojnoši.*

Butrym. Hle, pane, tu jsem zastal v síních hradu
dva Němce tyto, křižácké to hady;

ti jistě kuli s Jagiełłem vši zradu
a na výzvědách zůstali as tady.
Teď padli, pane, náhodou v tvé ruce,
nechť poví všecko, třeba v kruté muce.

Kiejstut. Ne, druhu věrný! Kiejstut čistou ruku
vždy od činu mít bude násilného.
Jen v bitvy divém, lomozivém hluku
já vraha stíhám a ne bezbranného.
Já nepřeji si znáti jejich cíle,
mně stačí, že jsou pod Litevskou střechou.
(Obraceje se ke Kunovi a ku Konrádovi.)
Již volni, rytíři, jste této chvíle
a pohostit vás mojí bude těchou.
Tu bezpečni jste; teď jste mými hostmi.

Kuno. Ó kníže! Všude slyneš svými cnostmi,
ty hvězda rytířstva jsi velká, skvělá.
Ač křest ti nesmyl skvrnu hříchu s čela,
přec tobě v důkaz, jak tě řád náš cení,
tvou pohostinnost přijmu v zanícení
i soudruh můj.

Kiejstut (Butrymovi). Nuž, pojďme, druhu starý,
již k hodům vésti důstojné ty muže.
Dnes můžeme si bíti ve poháry —
a zítra v bitvě kruté — do oruže.

(Vyjde hlavním vchodem, za ním Butrym, Wajdelota i zbrojnoši. Na jeviště vplíží se Halban a stojí při dveřích nepozorován.)

Výstup 11.

Kuno, Konrád, Halban.

Kuno. Ten chytrý Kiejstut zvěděl o všem záhy.
Nám velmi nevhod jest pád náhlý Wilna.
Byl v bludě Halban.
Halban (vstupuje do středu).
Řeč tvá nemá váhy,
ti pravím.
Kuno. Halban!
Halban. Slova tvoje mylná!
Vše učinil jsem; že tak Kiejstut rychlý,
ne vinou mojí. O všem dám vám zprávy.
Leč vyhledejme k řeči kout si stichlý,
neb mrtvé zdi též mívají sluch zdravý.
Kuno. Máš pravdu. Pojďme!

(Kuno, Konrád i Halban odcházejí v pravo, a na místo nich zadními dveřmi vstupují Kiejstut s Birutou a Aldona s Witołdem.)

Výstup 12.

Kiejstut, Biruta, Aldona, Witołd. Později *Butrym.*

Kiejstut (ve dveřích). Vhod mi jdete nyní,
neb po turnaji k hodům přicházíte.
Chci zveselit se v útulku těch síní,
a z mládí svolat upomínky hbité,
kdy Birutu jsem spatřil plnou krásy
a lapen jsem byl v lásky milé leči.

Zda, holubičko, pomníš na ty časy,
kdy ráj nám kynul?...
Biruta. Styď se také řeči
před dětmi mluvit svými.
Kiejstut. Což to vadí?
Vždyť pravdou, že jsme byli také mladí,
že ona mladost nám svůj odlesk hravý
ve duhu štěstí snula kolem hlavy.
Vždy v lásce žili jsme, jak v slunce jasu
ty svěží, krásné, pestrobarvé květy;
a ještě dnes, kdy pomním oněch časů,
mé srdce jásá před mnoho jak léty.
(Obrátiv se k Birutě.)
Vždy šťastni byli jsme, má ženo drahá!
Biruta. Jak dětský jsi již!
Kiejstut. Vždy je dobře v stáří,
když rozhřeje nás jakás chvíle blahá.
Vždyť taká chvíle se ne vždycky zdaří.
(Obrátiv se k Witołdovi.)
Však proč náš Witołd dnes tak smutně hledí?
Witołd. Ach, Jagiełło snad...
Kiejstut. Nečiním mu zlého.
Jen nechať chvíli u vězení sedí!
Ty vždy se staráš o něj nehodného,
víc nežli o mne.
Witołd. Dnes mu ukřivděno!
Kiejstut. Já že mu křivdím? Když on vzpoury nítě,
vše s Němci na mne má již připraveno,

toť ničím? Když však jako vzdorné dítě
jej tresci mírně, tu i vlastní děti
mi výtky činí. Ó my bídní kmeti!

Witołd. Já nechtěl, otče, urazit tvou duši,
však uvaž, po právu zda se ti sluší,
bys věznil ve vlastním jej hradě jeho.
On vinu těžkou na svých bedrech nese,
leč nelze snést mu pokoření všeho,
a potupou jen vzdor se v duši vnese.
Vždyť pohana vždy víc než křivda pálí
a budí mstivost — soudím podle sebe. —
Mně stát se toho jen, co jemu, malý
díl, co bych činil, — to ví jenom nebe.

Kiejstut. Ve vašich hlavách divné vření vidno;
náš dozor uráží vás, raní těžce,
a z rukou otce trest vám přijmout stydno,
však páchat neváháte, co se tresce.

(Mírněji.)

Věz, Witołde, že, ač jsem prudký věru,
přec nejsem zlý, ni neústupný, krutý.
Chtěl jenom jsem, by poznal on, že beru
vše vážně. Že však v pouta nyní vkutý,
toť žertem. Chceš, bych propustil jej?

Witołd. Žádám
tě, otče, za to snažně.

Kiejstut (k Birutě). Což ty, stará matko?
Ty také za něj prosíš?

Biruta. Prosby skládám
své k Witołdovým.

Kiejstut. Jak vám soud jde hladko!
(Obraceje se k Aldoně, žertovně.)
Snad, Aldono, ty schválíš to, co činím,
a větší přísnost bude radou tvojí.

Aldona. I já dnes, otče, jinak, než ty, míním.

Kiejstut (žertem hněvivě).
Vše, žena, děti, proti mně se strojí!
Snad také Marii mám pustit, děti,
i Wojdyłła?

Aldona (sepnouc ruce). Ó propusť, otče zlatý!

Kiejstut (vážně).
Ten zrádce na první měl viset sněti,
leč co mám činit? Duch můj žalem spjatý,
a váš jen milost, lásku všady sije.

Aldona. Tys nejlepší, ač s tím se řeč tvá kryje.

Kiejstut (spozorovav Butryma).
Tys Butryme to? Přiveď naše jaté
a pozvi také křižácké ty hosti!
Dnes jménem odpuštění, v lásce svaté
si pohodujem; vždyť již trampot dosti.

(Butrym odchází v pravo. Kiejstut obrátí se k Witołdovi vážně.)

Však rukojmí si musím vzíti, synu,
neb Jagiełłova cesta příliš mylná. —
Snad neuvalím na se žádnou vinu,
když pro jistotu zmocním se teď Wilna.

(Z pravé strany vchází Kuno, Konrád i Halban.)

Výstup 13.

Kiejstut, Biruta, Aldona, Witołd, Kuno, Konrad, Halban.

Aldona. Toť on!
Kiejstut. Co pravíš?
Aldona. Nic.
Kiejstut. Jsi taká bledá!
Halban (tiše ke Konrádu).
Cit v uzdě měj!
Kiejstut. Tu všickni drazí moji; —
tu hosté!

(Křižáci se klaní.)

Aldona (stranou). Toť on! Duch se klamat nedá.
A jak se změnil.
Kiejstut. Syn, jenž tuto stojí,
sám zbyl mi jeden. Bohů soud však blahý
za mého domu tiché svedl prahy

(ukazuje na Aldonu)

tu dceru, rodné lepší; provázená
však osudem je krutým.
Witołd. Zrádce žena!
Aldona. Ó otče!
Kiejstut (přísně). Synu! Jazyk svůj drž pevně.
a neurážej sestry svojí zjevně.

(K Aldoně.)

Ty stiš se, děcko!

(Hlavním vchodem vchází Butrym, Jagiełło, Wojdyłło, Marie a několik zbrojnošů z družiny Kiejstutovy.)

Výstup 14.

Předešlí. Butrym, Jagiełło, Wojdyłło, Marie.
(Po celou tuto scenu stíhá Aldona zrakem Konráda.)

Kiejstut (vážně Jagiełłovi). Mluvím nyní k tobě.
Tvé skutky těžce zranily tak duši,
že hněvem příliš zavířilo ve útrobě,
leč vše již přešlo. Msta mne nerozruší.
Tys těžce zhřešil poslechnuv zlé rady,
však k smíru ruky podám první tady.
(Podává ruku Jagiełłovi, jenž ji přijímá a líbá Kiejstuta.)
Jagiełło. Ó strýče!
Kiejstut (Jagiełłovi). Witołdovi díky patří;
s ním nyní pevněji než dřív se sbratří!
Jagiełło (objímá Witołda).
Můj bratře milý!
Kiejstut. Na vše zapomenu,
všem odpustím jich činy zrady smělé,
však jednu věc chci míti vyhrazenu.
Jagiełło. Jsem svolný na vše.
Kiejstut. Této země celé
já sám jsem strážcem, mně pak jenom sluší,
bych bránil její hranic. Když však ruší
vliv cizí naše svazky staré, svaté,
tu musím síly jednou vůlí spjaté
sám k činu vésti. V základ shody věčné
mi zůstav Wilno.
Jagiełło (s nelibostí). Wilno?

Kiejstut. Rci jen »ano«,
bych zřel, že Wilno není nebezpečné.
(Jagiełło šepce s Wojdyłłem.)
Což, svolíš?
Jagiełło (po chvíli). Nutnosti mi přikázáno
vše přijmout mile.
Kiejstut. Nyní ve svatyni
již pojďme, nechať Jagiełło tam poví
před tváří lidu, vše že splnit míní,
co slíbil.
Jagiełło. Splním, co strýc ustanoví.
Kiejstut. Nuž za mnou všickni.
(Kiejstut jde ku zadnímu vchodu; za ním zvolna odcházejí druzí. Konrád chce odejíti za ostatními, leč Aldona přiblíživši se k němu, zadrží jej, mezi čímž všici vyjdou, mimo Aldonu a Konráda.)

Výstup 15.

Aldona a *Konrád.*

Aldona. Neodcházej nyní!
Konrád. Co žádáš na mně?
Aldona. Nepatři tak přísně!
Ten hled tvůj chladí jako mráz a jíní,
řeč dobře připravenou v hrdle tísně.
Konrád. Již pusť mne!
Aldona. Ne, ne! Pro vševládné bohy!
Jak balvan raděj padnu pod tvé nohy
a na překážku stavím ňadro svoje,

jda, zdeptal bys to choré srdce moje.
Teď pustit tebe? — Po dlouhé kdy noci,
po létech trpkých, strávených jen v pláči,
kdy trpěla jsem, lkala bez pomoci,
zas tvář se tvoje v mém teď oku zračí?
Konrád. Tvá řeč mi temnou; snad tvé smysly zkalil
bol jakýs tajný rmutnou svojí vlnou.
Jak rád bych mír zas v srdce tvoje nalil!
Aldona. Ó nemluv takto! Odhal pravdu plnou!
Já poznala jsem tě, ač tak jsi jiný,
že neznán přišel's naší do krajiny,
že ani tvoji dávní druzi staří
nic známého jim nezřeli v tvé tváři.
Hle, ač se těsně halíš ve plášť změny,
přec poznalo tě srdce tvojí ženy.
Konrád. Ký blud tě pojal? Snad snů mlžné roje
máš za pravdu?
Aldona. Což z kovu srdce tvoje,
že nechceš na chvíli ni svrci masku
pro mne, jež tolik snáší pro svou lásku.
Mé rety nepřejde výčitka žádná
a otci nebudou má ústa zrádná;
já věčnou chci se shodnout na rozluku,
jen nyní, v bouřném lásky srdce tluku
rci: »Miluji tě!«
Konrád. Ubohá, jsi v bludě.
Poprvé chodím po litevské půdě,
dřív nikdy! Věř jen!

Aldona. Ó jen nebuď tvrdý,
kdy zraněná se na tvá prsa kryji.
Což pro mne nemáš nic, než pohled hrdý?
Jak miloval's mne! Vzpomínkou tou žiji;
jak boha svého miluji tě dosud,
ač tak mne zranil neúprosný osud.
(Po chvíli.)
Snad zapomněl jsi minulého žití,
snad nápoj zapomnění dali píti,
by vyhladili vzpomínky z tvé hrudi.
Leč dovol! Já ti všecko povím zase,
to upomínky v nový život zbudí
(Po chvíli jako v rozesnění.)
Zda vidíš jezero, nad nímž v čarné kráse
pnou skály hrdá, nebetyčná čela,
kam s radostí jsem každodenně spěla?
Tam vidím tě,. jak na temeni stoje,
jsi mluvil o Litvy tom lačném vrahu,
o tom, že obětí je třeba, boje,
o tom, co rekům svítí na jich dráhu.
Ty's mluvil vřele o velkosti, slávě,
i o zoufalství jako o dvou sestrách.
Když slyšela jsem, co's tak mluvil žhavě,
tu do srdce mi padal jakýs postrach.
Tu s chvěním tiskla jsem ti na rty vřelé
vždy polibky své jako věčnost dlouhé...
Při svitu luny šepty rozechvělé,
a štěstí lásky pravé, — ty sny pouhé,

i sláva, láska, bázeň, bol i žaly —
se v jednu směsici mi splývat zdály,
na kterou vzpomínka mou živí duši . . .
Vše zřím zas. Minulost mi na skráň buší.
Ty vzpomínáš též?

Konrád. Žel mi tebe, ženo;
neb ze tvé řeči chápu osud smutný,
že muž tě zradil. — Bývá to žen věno!

Aldona. Nic nevzbudí tvou paměť, přeukrutný?
Chceš ty mi vmluvit, velké ve bolesti
že smyslů nemám, jak to jiní praví?
Ty víš, když zmizel's, roznesly se zvěsti,
že's zapřel řeč, mrav, rod svůj plný slávy,
že's stal se zrádcem své otecké půdy.
Tu sama jen jsem nevěřila v bludy
ty, pevna jsouc, že úmysly tvé čisté.
Již mluveno tu o tvé smrti jisté,
leč já jsem nedala těm řečem sluchu,
že vrátíš zpět se, pevnou majíc tuchu.
A proto lidé mluví o mně nyní,
že mraky bludu smysly moje stíní.
Však, což mi lidé? Jen ty's neměl hrdě,
svou řečí odbývat mne krutě, tvrdě,
mne, která v tobě vidí život celý,
jež šla by pro tě ve klín pekla stmělý.
Ó slituj se! Jak poutník spěchající
mi letmo jen rci slova všehojící:
»Já miluji tě, ženo!«

(Padá před Konrádem na kolena.)

Konrád. Ó má ženo!

(Ve dveřích objeví se Halban.)

Aldona (zdvihnuvši se vrhá se v náruč Konrádovi).
Ó muži!

Výstup 16.

Konrad, *Aldona*, *Halban*, *Kiejstut*, *Witołd*, *Biruta*, *Butrym*, *Jagiełło*, *Marie*, *Wojdyłło*, *Wajdelota*, *Prora Bilgen* a *zástup rytířů*.

Halban (běže ku Konrádu).
Ustaň; všici v dveřích stojí.

Konrád (spatřiv je, odstrkuje Aldonu).
Pryč! Tvoje nitro šalem rozechvěno.

(Aldona ustupuje v leknutí a zoufalství.)

Kiejstut (ku Konrádu).
Ó hosti! nepovrhuj dcerou mojí!
Což ona vinna, že svět vidouc v bludu,
stín zemřelého všude vidí, slyší?
Měj lítost s květem, který hyne v trudu.

(K Aldoně.)

Pojď, dcero! Otec bouř v tvé duši stiší.

(Aldona vrhá se v náruč Kiejstutovu.)

(Opona padá.)

JEDNÁNÍ DRUHÉ.

Jeviště představuje síň ve hradě Trockém, prostě, jednoduše zařízenou, ozdobenou hlavně trofejemi loveckými a rozvěšenými zbraněmi. Hlavní vchod v zadu. Na pravo i na levo dvéře bočné. Když se opona zvedne, Biruta i Aldona sedí na dubových stolicích. Biruta se vřetenem v ruce.

Výstup 1.

Biruta a *Aldona*.

Biruta. Když Kiejstuta tu delší dobu není,
tu nezapudí chmury s čela tvého
ni písně krásné libozvučné pění,
ni báje prosté lidu služebného;
tu nikdo nevynutí úsměv sladký
ti na rty, ani útěcha tvé matky.
(Hrozí Aldoně.)
Ty nevděčnice!
Aldona. Proti tobě, máti,
tak často hřeším. Teď jsem v nepokoji,
zda z výpravy se otec šťastně vrátí.
Vždy za ním tíhnu celou duší svojí.

Biruta. To věřím tobě; — také žití naše.
I já jej čekávala v strachu, plaše,
a oči moje rudly pláčem stálým,
kdy válčil proti Němcům neurvalým,
by hájil země. Ode svatby mojí
on stále na výpravách, lovech, v boji.
Již tomu třeba uvykati ženě,
že muž jí zřídka patří. Nač tu hoře?
Muž nebezpečí hledá v světě denně; —
tu třeba modlit se, krýt útrap moře.
(Kiejstut zjeví se ve dveřích.)

Výstup 2.

Kiejstut, *Biruta*, *Aldona,* ku konci *Konrád.*

Kiejstut (vcházeje). Vám pozdrav!
Aldona. Otec?
(Vrhá se Kiejstutovi v náruč. Kiejstut obě objímá.)
Biruta. Pozdě, choti drahý,
se vracíš. Teď tě nepustíme více;
teď v poutech budeš, nepřekročíš prahy,
až zimní nastanou pak chumelice,
na lovy půjdeš.
Kiejstut. Rád bych věru déle
si pobyl s vámi. Člověk trním stele
si cestu v bojích stálých. V rozechvělém
mém žití stálý boj, a s vlastní krví:
tu s Narymuntem, tu zas se Skirgiełłem

neb s Jagiełłem zas. Vlastní krví mrví
se vlast, a Němec při všem sedí v týle,
ze sváru kořistit chtě každé chvíle.

Biruta. Tak dlouho meškal's, Aldona je v smutku,
myslilať, že jsi padl v Novogrůdku.

Kiejstut. Mám tvrdou kůži. Bez jizvy jdu z boje,
a hostě vedu, Biruto, ti moje.
Teď, soudím, déle pobudu si s vámi;
již udusil jsem sváry, nepokoje,
že déle snad teď bude pokoj s námi.
Snad v tichu dožiju již žití svoje,
všech prázden trudů, ve vašem tu středu,
při vás, mé drahé, při číši pak medu.

(Ve dveřích objeví se Konrád. Aldona spatřivši jej, hledí ukryti hluboké pohnutí.)

Konrád (vcházeje).
Hle, kníže, spěchám. Vcházím k prahu tvému
bez opovědi!

(Ohlíží se významně po Birutě a Aldoně, chtěje tím naznačiti, že by rád jednal s Kiejstutem o samotě.)

Kiejstut (k Birutě a Aldoně).
Odejděte!

(Biruta s Aldonou na pravo odchází.)

Výstup 3.

Kiejstut a *Konrád.*

Kiejstut (měře zrakem Konráda). V díle jakém
vám sloužit mohu?

Konrád. Pane, slovu mému
věř! Výstrahu ti nesu rychlým ptákem,
jen zda ne pozdě!?
Kiejstut (pohrdavě). Ty že neseš, pane,
výstrahu?
Konrád. Střez si, kníže, dobře Wilna!
Kiejstut (pohrdlivě). A nač ta péče?
Konrád. Slovo mé ne plané!
Teď pomysli, co činit?
Kiejstut. Paž má silna.

(Konrád ukláněje se odchází zadními dveřmi. Kiejstut hledí za ním upřeně a stojí chvíli v zadumání. Po malé chvíli rychle, s velkým spěchem vchází Butrym v poškozené zbroji.)

Výstup 4.

Kiejstut a *Butrym.*

Butrym. Ó kníže!
Kiejstut. Butryme, co zlého as mi nese
tvůj náhlý návrat, líce plné znoje,
na kterých ještě blesk se bouře třese?
Butrym (zoufale).
Hle, pane! poznáš vše dle mojí zbroje,
pod kterou možno stud můj jasně znáti.
Ó nechtěj raděj mne se na vše ptáti
a rozbij leb mou svého mlatu ranou
a znič můj život poskvrněný hanou,

neb ty's mi Wilna kázal střežit brány,
a Wilno padlo, — odpor můj byl planý.

(Kleká před Kiejstutem, skrývaje tvář do dlaní. Kiejstut stojí chvíli zamyšlen v bolném vzrušení.)

Kiejstut (pozvedne Butryma, laskavě).
Vstaň, starý druhu, vyplač bolest svoji
na prsou mých; pláč bolest tvoji ztiší.
Nechť bolest žhavou slzy upokojí;
slov výčitky můj Butrym neuslyší,
neb dobře vím, že sluhou jsi mi pravým,
byť Wilno padlo v ruce vrahům dravým.

Butrym. Ó pane! chtěl bych, abys v hněvné vůli
tak se mnou naložil, jak s tvorem bídným,
neb dobrota tvá rve mi srdce v půli,
a tvář plá studem pod tvým slovem vlídným.
A byť mne netížila vina zrady,
přec cítím v prsou zoufalosti hady,
neb vidím, jakou ztrátu velkou snáší
tvé srdce hrdé, démantu jež krasší.

Kiejstut. Je velká rána to, jež naděj plaší,
že budu zemi této pevným štítem;
však, ač mrak zakryl hvězdu vlasti naší,
přec ubráním se ještě v boji lítém.
Co zradou padlo, opět síla vrátí,
neb zradou padl's.

Butrym. Wojdyłła lstí jatí,
se Wilenští jen k zradě sklonit dali.

Kdy noc se temná nade městem snesla,
tu otevřeny brány, a náš hlouček malý,
pod jehož meči mnohá hlava klesla,
byl přinucen po marném, krutém boji
před Jagiełła pak ustoupiti voji.
Vše marno; jako trnovitým hložím
jsme vrahy klestili si meči dráhu. —
A Wilno padlo.

Kiejstut. Tak již soudem božím!
Ty's vyved svoje ze lstné léčky vrahů
svou splniv čestně povinnost.

Butrym. Ó pane!
Vzdor byl by býval maření sil plané.
Leč, ač jsme ustoupili, přece v středu
ti našem zajatce též z boje vedu,
a mezi nimi padl v ruce naše
ten zrádce Wojdyłło sám v změtě bitvy.
Na přísný soud tvůj čeká nyní plaše.
Jej ztrestej přísně!

Kiejstut (vzrušen). Onen zlý duch Litvy,
jenž zámysly kul plné zloby všady,
ten vámi také při své práci zrádné
byl zajat?

Butrym. Před tvou jasnou tváří, tady
nechť zodpoví se!

Kiejstut. Jinak nelze! — Padne!
A s ním nechť zhyne každý klam i zrada

i chtivost prodajná i rozbroj, váda!
Již přiveď ho sem!
(Butrym odchází zadními dveřmi.)

Výstup 5.

Kiejstut (sám). Trest ať vinu zmaří,
neb z odpuštění vstává zrada jistá
a kazí srdce lidu. Kiejstut v stáří
mněl, dlaň že jeho bude krve čista,
a nyní musí...
(Butrym přivádí se stráží Wojdyłła, dávaje zbrojnošům znamení, aby čekali přede dveřmi.)

Výstup 6.

Butrym (ukazuje na Wojdyłła).
Tu viz toho zrádce!
Kiejstut (Wojdyłłovi).
Tak, Wojdyłło, jsi splatil lásku moji?
Což myslíš, že zas odpustím ti hladce?
Wojdyłło. Já nemyslím nic.
Kiejstut. Víš, že nyní strojí
již smrt se k tobě jistě v hodokvasy?
Čím omlouváš se?
Wojdyłło. Marná slova moje
jsou, když již smrti dán jsem na pospasy
bez všeho soudu.
Kiejstut. Plná míra tvoje
již hříchů, bránic soustrast k tobě míti.

Wojdyłło (hrdě). Já z milosti tvé také nechci žíti.
Já žádám soudu! Leč mne soudit musí
jen Jagiełło sám, tvůj soud pro mne kusý.
Butrym. Ty podlý jsi! Ten, jemuž ku kořisti
tvé činy nectné, nenajde v nich viny.
Wojdyłło. Když netresce on, skutkové mí čistí,
neb on mým pánem, který vždy a všady
má ke mně právo. Sluhou jsem byl věrným,
jenž o něho dbal, vše za něho klada.
Když Wilno ztratil, pod tmy hávem černým
jsem zpět ho dobyl.
Butrym. Ejhle toho hada!
Wojdyłło. Co Jagiełłovi ziskem, vám je škoda,
a proto msta mne na kůl smrti vbodá.
Kiejstut (vážně).
Jsi v bludu. Msta mou duší nezavládne,
a Kiejstut vlastních pohan nevzpomíná; —
však kdo jak mor své šíří činy zrádné
ve vlasti, toho potrestána budiž vina,
(ve stupňovaném unesení)
kdo bratrovraždné plány tajně snuje,
kdo sváry sije, Němce u vlasť vodí,
kdo z vnitřních sporů svůj si prospěch kuje
a vlasť svou zrazuje, v ní zhoubu plodí.
(U velkém nadšení.)
Mně o Litvu jde, o zájmy ne moje,
o dobro lidu, o cnost jde mi naši,
a proto zničím tohoto zla zdroje

a shladím stvůru, jež mír Litvy plaší.
Ty neumřeš snad proto, mne že's zradil,
leč, že jsi učil klamu, zradě temné,
že's Jagiełła jen kazil, lidu radil
k zlu, prodajný že's, duše praničemné!
Wojdyłło. Ty, kníže, na otcovském zrozen trůně,
jsi zdědil po svých předcích slavné jméno,
ty spočíval jsi v měkkém štěstí lůně;
tvé celé žití bylo ozářeno
jen dobrem, krásou, šlechetností, slávou.
Tu není divu, že jsi hrdý nyní;
ty nepoznal jsi žití stranu tmavou,
ni těch, jimž hřích je pravé dobrodiní.
Však já, jenž v mládí poznal osud tvrdý,
jenž nízký rodem, ohyzdný tak tělem,
jenž zkoušel jenom nouzi, výsměch hrdý,
jenž dobra nepocítil v žití celém, —
já musil plížiti se onou drahou,
po které vůle pevná, síla hbitá
mne vznésti mohly nad mou bídu nahou.
A rceš-li, nevděkem že duše syta
je má, i jiné valíš na mne viny,
tož sebe sama ptej se na příčiny!
Butrym. Co's řekl, smělče? Blud tvé smysly tíží.
Kiejstut (zdržuje Butryma).
Nechť poví jenom, co v své duši chová,
ač nerozumím . . .
Wojdyłło (vpadne). . . . Jaká pouta víží

tvou velkost s hříchem mým, chceš říci znova.
To arci těžko chápeš, hrdý kníže,
neb nepomyslil's na žití že lodi
i zlé i dobré jedno pouto víže,
a myšlenka že v druhém jinou rodí.
Ty's slynul mocí, pln jsa cti a chvály,
sám duchem velký, slavného syn rodu.
Co škodilo ti, že já bídný, malý
jsem též chtěl sáhnout po velkosti plodu?
Co vadilo ti, že vše štěstí svoje
jsem odnášel si jenom z půtky, z boje?
Ty's mohl koupiti mne jedním slovem;
ty's udusil však soucit pod příkrovem
své pýchy, pohrdy své nedostupné,

(s větším nadšením)

ty's štěstí mému překážky klaď v cesty —
ty's hanou kryl mne ve své slávě zpupné,
a srdce šlapal jsi, jak suché klesty.
A proto nediv se, tvým vlivem tajným
že duch můj stal se špatným, zaprodajným.

(S propuknuvší nenávistí.)

Já musil s tebou rázem zanevříti
na vše, co zovou krásnem, šlechetností,
čím srdce září, jasným leskem svítí.
Jak had jsem vyrostl jen s jedem zlosti,
a v každé myšlence a v každém hnutí
jsem prahnul jenom po tvém zahynutí.

Dnes vše, co úskočnou mých rukou prací,
se proti tobě s výčitkami vrací.
(Kiejstut se zamyslí; Wajdelota vchází hlavním vchodem.)

Výstup 7.

Kiejstut, Butrym, Wojdyłło, Wajdelota.

Wajdelota. Bych bránil tebe před dobrotou tvojí,
jsem přišel; za hlavu ať padne hlava,
neb spravedlivý trest vždy zločin zhojí,
a beztrestnost mu novou sílu dává.
Kiejstut. Tak sám jsem soudil...
Wajdelota. Ale srdce tvoje
se vzpírá splnit, rozum co ti velí;
v čas pravý přichází tu rada moje.
Kiejstut (zamyšleně).
Teď jiným zrakem hledím v život celý
i v tůně srdce. Jeho slova smělá
mi novou pravdu v jasné světlo staví.
Wajdelota. Věz, vinného-li šetří soustrast vřelá,
tu meč se věsí nad nevinných hlavy,
a soustrast právě příliš krutou bývá,
kdy v ní se pro vlast símě zhouby skrývá.
Kiejstut. To není soustrast, jež se nyní vkrádá
do mojí duše. Myslím, kde má původ
a kde se končí tajemná ta vláda,
z níž národ béře k trestu svému důvod,

a kde že mez je pravá, která dělí
od rány mstící soudu výrok smělý.
(Po chvíli, vytrhnuv se z myšlenek.)
Však není času uvažovat toto.
(K Butrymovi.)
Ty odveď vězně! — Slyš mne, Wajdeloto!
Hned svolej radu starešin a kněží,
ať zákon soudí činy jeho zrádné
ve jménu mém i vlasti, o niž běží;
a jaký výrok na něho pak padne,
ať Butrym vykonat jej ihned káže.

Butrym. Vše splním.

Wajdelota. Soudce svolám v okamžení.
(Odejde.)

Wojdyłło (ku Kiejstutovi).
Smrt moje, kníže...

Butrym. Hola! Rychle, stráže!
Odveďte vězně!
(Zbrojnoši s Butrymem odvádějí Wojdyłła.)

Výstup 8.

Kiejstut (sám).

Kiejstut (zvolna, zamyšleně). Jiného již není
na srdce choré nalezeno léku,
leč smrti,... proto že je těžko říci,
co chorobou je vlastně ve člověku.
(Stojí chvíli v myšlenkách. Dveřmi z leva rychle vchází Marie a za ní Aldona.)

Výstup 9.

Kiejstut, Marie, Aldona.

Marie. Ó strýče!
Kiejstut. Ty zde!
Marie. Propusť muže, strýci!
Nechť neváháš již ani okamžení,
neb taká vzteklost hrne se k mým skráním,
že zrakem vraždit mohu v rozvášnění.
(Přestane a vidouc, že Kiejstut neodpovídá a neobrací se k ní, s větší urputností mluví k němu.)
Ty mlčíš, strýče? Mlčíš, když já bráním
tu svého muže?...
Kiejstut (přísně). Jdeš sem příliš směle
a s hrozbou drzou.
Marie. Mníš, že v této chvíli
své nitro opanuji rozechvělé?
Jen rozkaž, by již volným byl muž milý,
sic křik můj s hlasy hromu se pak smísí,
jež nad tvou hlavou v černých chmurách visí.
Že půjdu bez něho já, to se mýlíš,
já vyrvu mocí jej — jáť žena!
Kiejstut (hněvně). Šílíš!
Aldona. Ó odpusť, otče, slovu, jímž tě raní,
vždyť zoufalství je klade jenom v ústa.
Ó slituj se jen!
Kiejstut. I ty prosíš za ni?
Aldona. V tom žití, které pro mne poušť je pustá,
již zříc se musím nadějí všech v štěstí.

Mně jenom lesk, jímž září štěstí cizí,
do duše mé si s trudem cestu klestí,
a při něm vlastní bolest z duše mizí.
Já, které odebral zlý osud všecko,
jen štěstím jiných srdcí nyní žiji,
nad cizí strázní pláči jako děcko
a v cizím štěstí neštěstí své kryji.
Kéž mohla bych všem setřít slzy s tváří
a všechněm prosbám učiniti zadost; —
pak nad mé hoře, poslední snad září,
by duší zašlehla přec čistá radost,
ta radost, která nešťastníky blaží,
a které smutným bozi přejí vždycky.

Kiejstut. Dnes, dcero, jinak činiti mi káží
jak povinnost má, tak soud přísný lidský.
Dnes nad Wojdyłłem národ k soudu sedá,
jen jemu zodpoví se z činu svého;
mně nelze rušit výrok soudu.

Marie (zoufale). Běda!

(Po chvíli prudce.)

Leč čím mi národ celý? Čím soud jeho?
Čím jest mi nyní vaše země celá?
Má duše jenom v něm své blaho zřela;
já nedbám toho, co snad jiný praví.
Byl dobrým ke mně, čeho víc mám chtíti.
Ať vyřknou ortel, jenž ho trestu zbaví!
Já nedovedu více žebroniti:
zda slyšíš, strýče?

Kiejstut. Myslíš, tak že možná
svou zaslepenost v důvod dáti lidu?
Ty myslíš, síť že zrady prabezbožná,
jež národ, zemi v krutou chvátí bídu,
má proti lásky strasti ničím býti?
Marie. Já nedovedu jinak promluviti.
Kiejstut. Ty myslíš, že hlas vášně rozbouřené
již stačí ohlušiti právo svaté
a vinníka snad sprostí vyměřené
mu tíže trestu?
Marie. Mstou tvá duše jatá!
Když vinníka chceš přinést v oběť právu,
tu stojím! Vyřkni ortel na mou hlavu!
Jen muže propusť! Já jsem původ prvý
vší viny jeho; — já jsem bouři sela,
ať národ soudí mne, já splatím krví
svou vše, neb u vězení půjdu stmělá! —
Jen šetři jeho!
Kiejstut. Srdce prohlubiny
pro soudy lidské jsou již nedostupné.
Ne trestná myšlenka, leč špatné činy.
Ty dala-li jsi podnět k touze zpupné,
ty sama-li jsi pýchou, zlobou svojí
jej k zradě černé poháněla všude,
pak vlastní srdce tebe trestat bude.
Smrť jeho...
Marie (přemožená měkčeji).
Smiluj se! Viz bolest moji!

Má pýcha, hleď jen, nyní přemožena,
jsem ponížená, povolná jak dítě...,
před tebou, strýče, padám na kolena.

(Kleká.)

Je pravda, splétala jsem zrady sítě, —
leč ty mne můžeš dobru vrátit zase,
ty můžeš učinit mne dobrou snadně,
a já ti vděčnou budu v každém čase.
Jen vrať mi muže! Nehleď na mne chladně!
Snad nevěříš mým slovům lkavým? Běda!
Již marně duše slovo k tobě hledá.

(V největším zoufalství, prosebně.)

Ó vrať mi muže!

Kiejstut. Jak cit lásky blahý
se těžko s výrokem tu soudu pojí!
Mám odpouštěti?

Aldona. Ó můj otče drahý!
Tvé milosrdí rány jejich zhojí,
a odpuštění viny jejich zléčí.
Ó neváhej již! Vítězství vždy větší
je stvořit člověka, než usmrtiti.
Ó odpusť, otče!

Kiejstut. I ty, děcko moje,
chceš srdce starce zcela oslabiti?
Ha! To se zřeknu koruny i zbroje
a kužel vezmu do své ruky chabé,
neb k vládě, k boji, již mé rámě slabé.

(Jde ku dveřím a otvíraje volá.)

Jest tu kdo? (Vchází panoš.)

Panoš. Kážeš?

Kiejstut. Nechať Butrym velí
nad zrádcem soudy přísné zastaviti;
ať přiveden sem Wojdyłło je smělý
ve chvíli této! (Panoš odchází)

Marie. Počínám zas žíti.

Aldona. Ó díky, otče!

Marie. Dáš mu volnost zase?

Kiejstut. Dám! Żebráka pak oděv vezmu na se,
neb hanbou nad tím plají moje líce
před lidem, jemuž nejsem soudcem více.

(Panoš se vrací.)

Proč jdeš zpět?

Panoš. Butrym jde a hned tu stane,
leč...

(Vchází Butrym. Kiejstut kyne panoši, by odešel; panoš odchází.)

Výstup 10.

Kiejstut, Marie, Aldona, Butrym.

Butrym. Přicházím sem k tobě, jasný pane...

Marie. Kde muž můj?

Butrym (šepce Kiejstutovi).
Rozkaz, jejž dal's naposledy,
již pozdě přišel. Ortel vyplněný.

Marie (v ustrnutí).
Co stojíte tu všickni jako ledy?
Což citu nemáte již pro žal ženy?
(Obracejíc se k Butrymovi.)
Kde muž můj? Proč jen mlčí ústa tvoje?
Butrym. Již skončil, kněžno, právě žití svoje.
Marie (v největším bolu).
Ó bídní zrádci, úskočné vy zmije!
Já hned jsem vyčetla vám z očí všecko.
Pod vaší láskou taká lesť se kryje?
(Ukazujíc na Kiejstuta.)
Hle, tomu k nohám padla jsem jak děcko,
jak žebračka, když o almužnu žádá,
před ním se kořic; podoben jest hadu;
do duše prázdnou naději mi vkládá,
již muže katům za jeho dav zradu.
Aldona (berouc ji za ruku).
Ó, slyš mne jenom!
Marie (odstrkujíc Aldonu). Pryč jdi, bídná ženo!
se sladkostí svou záludnou a tichou!
Jest všech vás čelo krví potřísněno;
mne nesklamete více řečí lichou. —
Já nejsem více, čím jsem dříve byla,
víc nejsem bídnou, pokořenou ženou!
Já jsem teď vraždou, zlostí, v které síla,
jsem morem, ženou v pomstu proměněnou.
Nic lidského, jen děs mé nitro chová,
od chvíle té, kdy stojím jako vdova.

V svém nitru chovat budu sny jen děsné,
jak upír na hřbitov se vracející,
až dosáhnu přec cíl své pomsty běsné
(hrozí)
nad vámi, zrádci!

(Běží rychle ku vchodu, tu se zastaví a hrozíc Kiejstutovi, mluví povýšeným hlasem.)

Vzpomeneš si, strýci!

(Odchází rychle s jeviště.)

Výstup 11.

Kiejstut, *Aldona*, *Butrym*.

Kiejstut (po chvíli k Butrymovi).
Ty svolej ihned všecko mužstvo k zbroji!
ať dobudeme Wilenského hradu
dřív, Jagiełło než připraví se k boji.
Jest třeba zvítězit, neb — složit vládu.

(Opona padá.)

JEDNÁNÍ TŘETÍ.

Jeviště představuje kraj mezi Wilnem a Trokami, jenž jest dějištěm bitvy. Z pravé strany kousek lesa, vzadu rozsáhlá lada. Z levé strany v dáli na pohorku tábor Křižáků. Při vyzdvižení opony stojí Halban s Konrádem po levé straně, ve směru, kde viděti stany.

Výstup 1.

Konrád. Halban.

Konrád. Již kolem všude duní lomoz bitvy; —
do těla zatínají si své spáry —
syn slavné Žmudi a syn slavné Litvy. —
Tu Jagiełło je — tam můj otec starý, —
a já i křižácké to vojsko celé
tu čekáme, jak hejno supů smělé,
jež kořist cítí.
Halban. Ustaň, druhu milý,
již plynout s myšlenek svých vlnou stále,
již událostí proudy pohltily
ve vír svůj.
Konrád (s ironií). Myslíš?

Halban. Pohleď zrakem dále!
Výš vznes se duchem nad úroveň chvíle,
jež ničím proti budoucnosti skvělé,
kdy u svého jak vítěz staneš cíle,
svou pomstiv vlasť a potřev nepřítele.
Po strmých štítech když kdo směle kráčí,
ať vzhůru hledí, sic se dolů spáčí.
Konrád. Vždy vzhůru zřel jsem, stále kráčel směle;
leč kde jen prýští oné síly vřídla,
jíž strhat možno síť, v níž žití celé
nám vězí; anděla kde vzíti křídla,
by vzlétnout v budoucnost a neviděti,
jak bouře běsná nad krovem nám letí.
Když pomním, kterak poprvé jsem tady
se křižáckými voji děsně plenil,
když požár, vraždu zřel jsem kolem všady,
když v postrach Litvy jsem se hrozný změnil,
tu zdálo se mi, že ta země celá,
jež pod nohou se chvěla oře mého,
svou krví zbrocená se kletbou chvěla,
a z jeku toho lidu zdeptaného
hlas jako bouře hřímal z pusté země
a jménem »zrádce« dolétal až ke mně
Ó chvíle strašná!
Halban. Každá chvíle taká
ti k plodu zraje, krvavé jak sémě,
až s pláštěm mistra moc ti řádu všaká
do rukou padne, potom zvedneš témě,

pak zadáš řádu ránu, pod níž padne,
a spasíš Litvu, kterou nyní dáví
lesť Němců.

Konrád. V budoucnosti hledá chladné
tvé slovo to, co mne viny zbaví,
a mne tu zatím kletba tlačí v témě,
že mužem zrádným, nevděčným jsem synem,
že zhoubcem jsem své vlastní rodné země.
Já řád jsem otrávit chtěl zrady činem,
však otráven sám myšlenek těch hady,
jsem první oběť vlastní svojí zrady.

Halban. Vždy proti zradě, chytrosti se sluší
ne válčit jinou — nýbrž stejnou zbraní.
Ty's jednou posvětil svou celou duši
těm činům — nuže, nedbej nyní na ni!
Vždyť najdeš ji pak v lidu svého nitru,
jejž z mrákot zbudíš ku svobody jitru.
Jen pevně kráčej!

Konrád. Já též kráčím tvrdě,
vždyť deptám krutě vše, co v cestě stojí,
vždyť ty, co trpí, dobíjím jen hrdě,
jež miluji, těm duch můj trýzně strojí.
I srdce ženy trýzním bez milosti. —
Já mlčím, klamu, vraždím; což ne dosti
to?

Halban. Ticho! Někoho sem kroky vodí!

(Z levé strany vchází Kuno.)

Výstup 2.

Konrád, Kuno, Halban.

Kuno. Slyš! Kiejstut přemožen!
Halban. Jak? V ruce svojí
již vítězství měl.
Kuno. Vždycky hlupcům škodí
jich šlechetností zvaná hloupost v boji.
Vždyť Kiejstut lapené v leč pustil živé; —
chtěl šetřit krve bratří v bitvě divé.
Ti v nové však se navrátili síle
a zvítězili. — Dobře se mu dělo,
proč mečem dobré nevyužil chvíle;
(s ironií)
prý s lidem soustrast srdce jeho mělo.
Konrád. Na hlavu poražen jest tedy?
Kuno. Plně!
Část značná vojů prchla divým zmatkem.
Sám stál již proti nepřátelské vlně,
jak lev se marně bráně. V čase krátkém
byl přemoženým. S vojů chabých zbytky
teď couvá k nám.
Halban. A nyní meč náš břitký
cíl rány na rychlo jen, bratři, změní.
Kuno. Toť není změnou, neboť takto právě
se zvede líp těch krajů ujařmení;
jen role osob dvou se změní hravě.
Teď Kiejstuta zas skryjem za své štíty.

Konrád. Bude-li chtíti?

Kuno. Nejlepší dnes chvíle;
dnes porážky bol nejvíc cítí lítý.
Dost říci teď mu, že jej v celé síle
řád bránit bude, pomáhat mu všude,
jen svěřit-li se řádu volným bude.
Nechť Konrád nyní prostřednictví přejme;
vždyť snadno bude vysvětliti kmetu,
že kráčí jistě v zahynutí zřejmé
s Jagiełłem v spolku.

Konrád. Myslí na odvetu?

Kuno. Sám sláb teď novému je ku zápasu.

Konrád. A v našich rukou?

Kuno. Užijeme času;
kdy oba v sváru budou v sebe bíti,
nám snadno bude vše si podmaniti.

Halban. Ne tak vše snadno; národ silný, živý,
je těžko zhubit rázem.

Kuno. Nemá práva
ku žití lid ten surový a divý.
Kdož na barbarské plémě něco dává?
Vždyť my mu nesem darem světlo nové
i jazyk, zvyk, vše, co se cností zove.
Ať slouží tedy nám ti bídní rabi,
nám, kteří máme bohatství a sílu,
sic zničí řád kraj ten i národ chabý
a uvrhne jej velkou pod mohylu.
Dnes Kiejstuta jest třeba lapnout v sítí.

Ať Konrád spěchá v ústrety hned jemu,
a slibů zlatem do očí mu svítí,
by nám se oddal.
(Klada ruku na rámě Halbanovo.)
Pojďme k stanu svému!
(Odchází s Halbanem na levo.)

Výstup 3.

Konrád (sám).

Konrád (pohlížeje za Kunem).
Ten Němec umí do živého tnouti.
Při řeči jeho v paži cítím chvění,
jak kdybych měl mu do hrdla meč vtknouti.
Chuť dobrá to, však vhodná dosud není.
(Z pravé strany ze skupiny stromů vybíhá Aldona.)

Výstup 4.

Konrád, *Aldona*.

Aldona (vstupujíc). Rytíři!
Konrád (stranou). Ona! Z minulosti šeré
zas hlas ten mocně k duši mé se dere.
Aldona. Ó zůstaň! Již se neprotivím tobě!
Já nechci vědět, kdo jsi, kým's byl dříve!
Nevzbudím vzpomínek těch, které v hrobě,
neřeknu, jinou v paměti své živé
že tvář tvou zřím; jen vyslyš prosbu moji;
jak cizí chodec, u cesty jenž stojí

a vidí neštěstí. Ó pomoz tomu,
jenž nyní hyne!
Konrád. Pomoci mám? Komu?
Aldona. Ó zachraň otce mého rukou svojí,
neb v nebezpečí hlava jeho drahá.
Ve vaší službě moc i síla stojí
a rámě vaše daleko tak sahá;
na všecko víte pomoc, lék vždy jaký,
nuž pomoz nyní!
Konrád. Často lék však taký
jest horší nemoci.
Aldona. Ta slova všecka
mi marně mluvíš; duch jim nerozumí;
můj rozum nyní je jak rozum děcka,
jež nemyslí, jež cítit jenom umí.
Ty nevíš as, že život můj jak lyra,
se které struny osudu rve ruka,
jíž hlas zní stále slaběji a zmírá.
Poslední struna právě na ní puká
a ta až pukne, zmlkne lyra ona,
a s hlasem také zvučný nástroj skoná.
Konrád. A ona struna, jediná jež zbyla?
Aldona. Toť ještě láska, v podobě však jiné,
již od syna jsem k otci obrátila.
Když slunce lásky skryjí noci stinné,
tu hledáme pak luny bledou tváři,
jež líc sic nezrumění svojí záři,
však paprsky ty její rozechvěné

skráň ozáří přec ženy opuštěné.
Ty však snad nevíš, že já opuštěná
i muže ztrativši i krátké štěstí,
jsem našla otce, ubohá já žena,
jenž s láskou pomáhal mi bol můj nésti.
Zda víš, že stejným smutkem stkána páska,
jež jako duchů nadzemská je láska,
že v onom starci srdce moje žije
tím leskem jasným, jenž se z něho lije.

Konrád. Tak láska tvá je velká?

Aldona. Ptáš se na to?
Jej neznal's, znal-li, zapomněl's, jak bylo
vždy srdce jeho prostotou jak svato;
ty nevíš, neštěstí jak povýšilo
jej, jaké poklady jsou v srdci jeho,
kde v perly se vše, jako v škebli mění.
(Zoufale.)
A on má zhynout?

Konrád. Osud zlý vždy číhá,
by zničil velikány v okamžení,
jež velkost ducha nade všednost zdvihá.
Čím výš kdo touží, k velkým cílům zhlíží,
tím k neštěstí se metě více blíží,
a meze najde touhy svojí smělé,
až v lůno země položí jej stmělé.

Aldona (zoufale, s výčitkou).
Ty nechceš pomoci ni mně, ni jemu?

Konrád (v zapomnění, živě).
Vše učiním, co mohu.
Aldona. Díky, díky!
Konrád (chladně, trpce).
Jen neděkuj mi; štěstí otci tvému
se řádem nikdy nepřinesou styky.
Nic nečiníme bez tajného cíle.
Leč kde je Kiejstut?
Aldona. Do poslední chvíle
jsem dlela při něm; až kdy v bitvy změti
mi zmizel, tu, já hrůzou rozechvělá,
již šílené si činíc předsevzetí,
ku křižáckým jsem stanům spěti chtěla
a prosit o záchranu.

(Za scenou slyšeti vzdálený zvuk rohů. Aldona radostně.)

Slyšíš?
Konrád. Ano!
Aldona. Toť hlasem rohů ticho přerýváno

(Zvuky slyšet je určitěji.)

Teď rohů slyším zase zřejmé zvuky,
toť on se blíží. Pomocné své ruky
nám bozi dejte!

(Aldona spěchá na pravo do zadu, odkud vychází Kiejstut, za ním Butrym a zástup rytířů.)

Výstup 5.

Konrád, Aldona, Kiejstut, Butrym, rytíři.

(Při této scéně i při následujících se rytíři různě seskupují, z části stojíce na jevišti za stromy, z části zacházejíce za jeviště. Butrym dává rozkazy a s některými rytíři potichu mluví.)

Aldona (vrhajíc se ke Kiejstutovi).
Otče!
Kiejstut (temně). Dítě milé!
Již nejsem tobě štítem mocným v žití,
neb osud mne jak třtinu zlomil v síle...
Kdo o mne opře se, ten v tůň se sřítí.
Nám nelze ujít; sevřeni jsme vrahy;
však zahyneme čestně.
Aldona. Otče drahý!
Jen nemluv takto!
Kiejstut. Jiné rady není.
(Konrád až dosud podál stojící předstupuje.)
Konrád. Znám pomoc ještě. Řád náš meč ti podá,
jenž porážku tvou u vítězství změní.
Nuž, přijmi jej. Jen s řádem pevná shoda
ti může vítězství a slávu vrátit, —
a jinak — zhyneš.
Kiejstut. Úslužný řád mnoho;
leč stařec nemá, čím by mohl splatit
té služby — almužnou pak nechci toho.
Konrád. Teď k žertu doba málo vhodná asi,
kdy činů třeba.

Kiejstut. Nežertuji v řeči,
neb k veselosti smutné věru časy.
Jak smíte vy však, jimž jen zrada svědčí,
mi drze nabízeti spolek s vámi
a ukazovat přátelství své hadí?
Tak neklesl jsem posud nehodami,
bych učinil to, k čemu řád mi radí.
Já nepoddám vám Litvy na pospasy.
Jak rytíř raděj padnu v čestné seči,
než přijmout od vás, podlí, ruku spásy.
Vás vinou klesl jsem, neb v povzdálečí
mi zbrojně stáli jste vy stále v boku,
tak nutíce mne, rozdělil bych voje
a stále měl vás pilně ve svém oku.
A teď mi nabízíte služby svoje, —
když poražen jsem?

Aldona (stranou). Nešťastná já žena!
(Kiejstutovi.)
Ach, nezavrhuj pomoci té zcela! —
Na tebe spoléhá zem opuštěná.

Kiejstut (přísně).
Ty nemíchej se v tyto věci, smělá!
Čím větší povinnosti koho tíží,
tím méně smí on ku záchraně svojí
vzít pomoc zrádců, která vždycky sníží.

Aldona (bolestně).
Již všecko marno!

Konrád. Nebuď příliš hrdý

a přijmi pomoc! Neleň okamžikem,
neb Jagiełło ti schystá osud tvrdý!
To uvaž!
Kiejstut. Uvažovat ne mým zvykem,
kdy povinnost jít velí cestou jednou.
Konrád. Vše marně ženeš v náruč smrti temné,
neb zhynou.
Kiejstut. Před ní tváře nepoblednou
těch, již mi zbyli; vezmou příklad ze mne.
(Přistupuje k rytířům.)
Kdo z vás by, muži, zachovat chtěl žití,
nechť strhne pouto, jež jej ke mně víže,
nechť prchne odtud, kde jen smrt lze zříti.
Mlčíte? Vám ne život drahý?
Butrym. Kníže!
Tu podlých není.
Kiejstut. Smrt tu hledí v líci;
což všici chcete zhynout v bitvy změtě?
Hlasy rytířů.
I. My s tebou vždycky.
II. Padnem všici.
III. Všici!
Kiejstut (Konrádovi).
Poslední odpověď to naše v světě.
Zdaž slyšel's, Němče? Jdi, já tobě káži,
a vrať se ku svým!
(Konrád mlčky a s poklonou odchází v levo.)

Výstup 6.

Kiejstut, Aldona, Butrym, rytíři.

Kiejstut (k Butrymovi). Kde je Witołd?
Butrym. Pane,
měl vésti sesílenou zadní stráži.
Kiejstut. Slyš! Witołd s námi tady nezůstane.
On musí žíti. Mého rodu zdravá
on poslední sněť. Ještě taký mladý!
Jej očekává ještě život, sláva.
Butrym. Máš pravdu; syn tvůj nesmí zůstat tady;
jen pošli pryč jej.
Kiejstut. Ten ať do bezpečí
Aldonu do Trok vede ku Birutě.
Aldona. Já neopustím tě ni v divé seči.
Kiejstut. Ty musíš!
Aldona. Bol mi trýzní srdce krutě,
že máme loučit se.
Kiejstut. Toť vůle moje,
ni slova více!
Butrym (hledě za scenu).
Právě jde sem z boje
sám Witołd.

Výstup 7.

Kiejstut, Aldona, Butrym, Witołd, rytíři.

Witołd. Otče! Vážné nesu zprávy. —
Sám Jagiełło k nám přišel. Přání chová,
by smířiti se mohl.

Kiejstut. Lišák dravý,
když lísá se, chce zraniti nás znova.
Witołd. On shodnout chce se nyní na příměří.
Kiejstut. Což syn můj dosud Jagiełłovi věří?
Witołd. Vždyť v moci své má Jagiełło nás právě,
vždyť zničit by nás mohl — a v tom čase
sám přichází teď — a ne pohrdavě
nás o mír žádá.
Kiejstut. Jistě úskok zase
v tom skrývá synovec můj roztomilý.
Witołd. Nač úskok jemu, kdy má dosti síly,
by dal nám cítit, že jsme poraženi.
Kiejstut. Snad bojí se, že, ač nás sevřel v kleště,
my bíti budeme se k vysílení
a z drápů jeho unikneme ještě.
Witołd. Jak na to myslit můžeš? Stejně s námi
jest jemu želet domácích těch svárů.
Vždyť vidí, kterak ničíme se sami
a padáme tak v oběť Němců spáru.
Rád na ně obrátil by meč svůj zase,
a proto, otče, dnes tak smírným zdá se.
Chce bít je s tebou. Sám tak mluvil ke mně.
Kiejstut. A ty snad věříš jeho řeči dosud?
Je stokrát lépe v boj se dáti zjevně
a spolehnout jen na své štěstí, osud,
než věřit slovům jeho.
Witołd. Slovo jeho
je zrady prosto.

Kiejstut. Smír chceš tedy, synu?
Nuž, staň se! žel mi kola rytířského!
Já nechci tolik krve do vavřínu.
Witołd. Hned k němu pojďme; on tu blízko
čeká,
sám nejsa jist, jak přijal bys jej mile.
Kiejstut. Nuž, pojďme!
Aldona. Zůstaň! Duše má se leká,
neb přízrak viděla jsem této chvíle,
jenž hrozil nám.
Kiejstut. Jen seber mysl svoji!
v tvé duši stále přízraky se rojí.

(Odchází s Witołdem na pravo. Aldona stojí chvíli nepohnutě, potom kvapí za odešlými. Z prava ze zadu vchází Wajdelota se zástupem druhů.)

Výstup 8.

Wajdelota, Butrym, rytíři, wajdeloti.

Wajdelota (k soudruhům, obraceje se za scenu).
Tam pod tím dubem, blesk jejž rozryl žárný,
chci hranici mít, bratři, s které zraky
mé naposledy pozdraví svět marný,
než v zlatém ohni vzletím nad oblaky.
Nechť v požehnání nade mnou les šumí
a zpívá s vámi truchlozpěvné dumy.
(Část wajdelotů spěchá splnit rozkazy.)
(Wajdelota vystupuje ku předu a spatří Butryma.)
Což, Butryme můj? Den náš dávno minul,

nemáme za čím ohlížet se déle,
vždyť prchá cnost, jíž lid náš druhdy slynul,
dlaň svatokrádců oltář boří směle.
Tu třeba na bohy jen spoléhati
a pomsty soudy jim jen zanechati.

Butrym. Ó lépe by mi bylo, kdybych nežil;
však žíti musím, když můj žije kníže,
bych na všech cestách kroky jeho střežil.

Wajdelota. Svůj úkol plň! Mne jiný příkaz víže:
já na svá bedra přijmuv hříchy lidu,
se vrhnu v plamen.

Butrym. Což nám více
ni potěchou svou nezpříjemníš bídu?
Což nedáš věštby, jíž nám zjasní líce
nadějí zas?

Wajdelota. Toť spravedlnost boží,
jež vládnouc světů všemi prostorami,
na cnosti hlavu vždy laur slávy vloží.
Já vidím světlo budoucnosti mhami,
již vidím budoucnosti ráno pláti,
a vidím život bohatší a jiný.
Leč dříve hrob vše ve své lůno schvátí
a bouří klesne všecko v zříceniny.

(Z pravé strany vchází Kiejstut, Witołd, Jagiełło a Aldona.)

Výstup 9.

Kiejstut, Witołd, Jagiełło, Aldona, Butrym, Wajdelota, rytíři.

Kiejstut (k Witołdovi, ukazuje na rytíře).
Hle, těmto odměníš se jednou, synu,
za věrnost, kterou činy osvědčili.
(K rytířům.)
Ó druzi! Vraťte se zas v domovinu!
Vám dík můj! Mír jsme opět umluvili.
Již bojem novým meč váš nezkrvaví.
Již s vámi rozloučím se. Buďte zdrávi!
(Podává ruce některým rytířům.)
Já do Wilenského sám půjdu hradu,
jen vezma s sebou zbrojných průvod malý,
jimž Butrym velí.
(Butrym celuje ruku Kiejstutovu.)
Aldona. A já?
Kiejstut. Dám ti radu.
Ty do Trok vrať se. Mír tam pro tě stálý.
Aldona. Mne nechceš s sebou?
Kiejstut. Nechci.
Jagiełło. Můžem' jíti.
Aldona (věšíc se na šíji Kiejstutovu).
Mne vezmi s sebou: nenech mne tu mříti.
(Kiejstut odstrkuje ji lehce, při čemž chce odejíti.
Wajdelota zastoupí mu cestu.)
Wajdelota. Buď s bohem, kníže, dlouhá cesta moje,

neb neuzřím tě na tom světě více,
leč v lesích těch, kde Perkun sluhy svoje
ve zlaté věnčí ohňů blýskavice,
kde setře boly, s kterými jsme žili,
a nápoj dá nám mladosti a síly.
Buď s bohem, neb ti cestou bude jíti,
na níž jen bolesť číhá na člověka.
Já nemohu sám v rozvalinách zbýti
a naděj' přežít nechci. Smrt mne čeká...
Kiejstut. Co míníš počít?
Wajdelota. Zvyk je starobylý,
když osud na vlasť těžké břímě složí,
když temné chmury zatmí kraj náš milý,
že rytíř jeden, nebo sluha boží,
buď wajdelota, nebo kněz, dá žití,
by bohové zas byli usmířeni,
a hříchy lidu vešly v zapomnění. —
Dnes na mně řada. Hranice již svítí.
Kiejstut. Ó, proč se žehnáš se mnou touto
zprávou,
kdy cítím v nitru studu bolesť žhavou?
Proč chceš, ať za mnou na vše strany svítí
jas hranice, již tobě k pohřbu vznítí?
Což pochybuješ po ztracené bitvě
již o mně, naší budoucnosti, Litvě,
že na mé srdce, které bolest klove,
chceš smrtí svou zas připnout břímě nové?
Wajdelota. Ó ne! Já věřím, nezhyne že marně

ten zásev dobra v zemi krví rudé,
že každý boj náš, žal náš, v nebi zdárně
k zásluze připočten té zemi bude.
A proto krev svou v mísu dávám směle,
již ohně bozi drží v ruce svojí,
ať zalije a spálí nepřítele!
Ať očistí se svět ve blesků zdroji!
Buď s bohem, kníže!

Jagiełło. Pojďme, čas již pádí.

Aldona. Ó otče!

Kiejstut. Birutu spěš potěšiti!

Výstup 10.

Wajdelota, Aldona; wajdeloti.

Wajdelota (k ostatním).
Hoj, oheň vzněťte, soudruhové mladí,
ať plamen čistý u věčnost mi svítí.
(Odchází s wajdeloty na pravo do zadu.)

Aldona. Ve Wilně Marie?...
(V zoufalství.)
Ať nekonečný
se raděj sřítí vesmír!

Wajdelota (za scenou). Perkune, slyš, věčný!

(Opona padá.)

JEDNÁNÍ ČTVRTÉ.

Jeviště představuje tutéž síň na hradě Wilenském jako v jednání prvém. Při zdvižení opony stojí Marie uprostřed jeviště. Prora Bilgen objevuje se v hlavních dveřích.

Výstup 1.

Marie, Prora Bilgen.

Prora Bilgen (vcházeje).
Co poroučíš mi, kněžno.
Marie (netrpělivě). Rci mi, Proro,
zda z bojiště tu dosud nejsou zprávy?
Prora Bilgen. Nic nevím posud.
Marie. Již si zoufám skoro!
To mlčení tvé snad mne smyslů zbaví.
Vždyť nejistota strašlivou je trýzní
pro srdce, které po štěstí jen žízní;
však stokrát tíže čekat, zda se splní
sny pomsty, zloby, které duší vlní.
(Prudce k Bilgenu.)
Snad tajíš něco, maje lítost se mnou?
Což Kiejstut zvítězil? Rci zvěsť mi pravou;
vše snesu, ne však nejistotu temnou,

jež pálí srdce lavou sopky žhavou.
Před zrakem divná strašidla se snula
hned vítězství, hned pádu. Uhodnula
jsem? — Ztraceno vše?

Prora Bilgen. Ale ne, má paní!

Marie. Já mužnou budu, rci vše bez váhání!
Chci pravdu jenom.

Prora Bilgen. Chtělas pravdu míti, —
nic netajím ti. Dotud žádné zvěsti
tu z boje není.

Marie. Což ty v celém žití
nic nečekal jsi v strachu, ve bolesti?
Že v chvíli, jež sny všecky třeba zmaří,
mi mluvit můžeš s lhostejnou tak tváří.
Tak málo jde ti o výsledek vojny,
že duch tvůj není ani nepokojný?

Prora Bilgen.
Vždy nedostatek zpráv je dobrým znakem,
neb zpráva zlá vždy letí rychlým ptákem.

Marie (hněvně).
Toť útěcha je lichá — nech jí sobě; —
ta moudrá zdání v rozhodné nás době
vždy sklamou, ničím nikdy nepřispějí.
(Velitelsky.)
Hned ku hranicím posli hned ať spějí,
již výsledku se dopátravše boje,
se vrátí ihned!

Prora Bilgen. Jdu již, paní moje,
bych rozkaz splnil.
Marie. Jdi! Kaž pospíšiti!

Výstup 2.

Marie (sama). Jagiełło odbývá mne lehce dosti;
on nedbá, v šílenství že duch se řítí
tou nejistotou, netrpělivostí.
(Konrád vchází hlavním vchodem.)

Výstup 3.

Marie, Konrád.

Konrád. Ó kněžno, odpusť mi můj příchod smělý,
pro nutnost zpráv, jež tobě kvapem nesu.
Marie (živě).
Jen mluv již, pane! Duch můj nyní celý
na rtech tvých visí.
Konrád. V bitvy divé děsu
poražen Kiejstut, v Jagiełłovy ruce
pak sám se vydal.
Marie. Tato krásná slova
zda dobře slyším? Krev mi proudí prudce
tou zvěstí. Kiejstut zajat! Radost nová
hruď rozbít hrozí.
(Ku Konrádovi.)
Není zvěsť tvá mylná?

Konrád.
Sám byl jsem svědkem; ručím za ni proto.
Z tábora spěchal jsem, bych dostih' Wilna
a zprávu dal ti.
Marie. Dobrodiní toto
čím splatím já ti -- opuštěná vdova?
Jak balsám jsou tvá slova v srdce ženy,
neb jimi počala jsem žíti znova.
(S výbuchem divé radosti.)
Ha, v naší ruce Kiejstut přemožený!
Již mohu svléknout svoje vdovské šaty,
zas úsměv může ozářit líc bledou,
až vražedník ten, pod mé nohy spjatý
již klesne; sami bozi mi jej vedou.
Ó Wojdyłło můj, těš se v tmavém hrobě,
já pomstím tebe.
Konrád. Dodat musím tobě,
že pomstou-li se tvoje duše pění,
že dosti toho již, co s ním se dělo;
vždyť lepší smrt než kruté pokoření,
neb více trpí duše, nežli tělo.
Dost na tom zřít, jak muž dřív mysli hrdé,
jak dítě trpí tím, co s ním se dálo,
jak stud jej zhnětl víc než rakve tvrdé,
přibité víko.
Marie. Trpí, pravíš? vše to málo;
nechť pozná teprv, co to »trpět« značí.
Konrád. Je trudno zříti, kterak vůdce šedý

tu pod jhem porážky pln bolu kráčí,
po troskách slávy hledě naposledy,
neb s nadějí se musí rozloučiti
jda tam, kde žádná hvězda nezasvítí.
Tak přeživ sebe nyní i své činy,
je pomníkem svých neštěstí i viny.
Ta změna osudu, v němž tolik trudů,
i srdcem zachví, které pomstou plane,
a lítost vzbudí.

Marie. Bez lítosti budu.

Konrád. Což ani hněv tvůj tehdy neustane,
když břímě nehod jej až k zemi stlačí,
když v prachu zříš jej?

Marie. To mi nedostačí. —
Ať strádá v okovech a ve vězení
a pak nechť zemře.

Konrád. Žádáš příliš, paní,
neb neznáš věcí pravé položení.
Ač Kiejstut před Jagiełłem vzdal se zbraní,
a bratru tvému předal trůnu práva,
přec Jagiełło mu přísahou svou dává
slib lásky synovské i pocty všady,
jímž slíbil chrániti jej v nebezpečí
a nedopustí na něm msty ni zrady.

Marie (ironicky). A jakou cenu mají prázdné řeči?

Konrád. Má, kněžno, cenu posvátného míru,
jež rušit nikomu již nepřísluší,
kdo nechce ztratit čest a v sebe víru.

Tvůj bratr dané slovo neporuší;
vždyť jde sem Kiejstut s druhy jako hosti,
ku kterým víží bratra mnohé pásky
jak slibů daných, tak i hostinnosti
i ohled nutný na rodinné svazky.
To všecko třeba chladně uvážiti
a uzdu nutnosti dát mstivé touze.

Marie (ironicky).
Snad k vrahu mužovu mám dobrou býti?

Konrád. Teď nezbývá, leč ustoupiti pouze.

Marie. Jen jedna pro mne nutnost naléhavá,
jež vládne mnou, jež v krvi mojí plyne, —
bych starce vydat mohla v muka dravá
a k smrti jisté. — Věz, že Kiejstut zhyne.

Konrád. Je těžko přivést skutek taký k cíli,
na který bratr nikdy nepřistoupí.

Marie. Ty mníš, že bratr bude váhat chvíli,
kdy před něj sestra se žalobou vstoupí,
jí k právu dopomoci?

Konrád. Skutek taký
by celému jen světu svědčil o tom,
jak věrolomným kníže.

Marie. Zákon však ý
vy sami rušíte a jiným potom
vždy malou v slově stálost vytýkáte. —
Já nemyslím již na to nyní, v zlosti
bych zmocnila se strýce hlavy klaté.
Dovedu říditi se rozšafností

a spokojím se nyní menší mukou;
mně dosti bude, teď-li bratr strýce
dá do vězení vrhnout katů rukou,
kde zář mu slunce neosvítí líce.

Konrád. A on-li žádosti tvé sluchu nedá?

Marie. Pak úkladů svých zadrhnu jej sítí;
vždyť snadno tak se přivolá smrt bledá!
Což snadnějšího, nežli zmařit žití?
Vždyť dostačí jed přimíchati k vínu
a to-li sklame, což tu není vrahů
a nože? Myšlénka již o tom činu
mi stačí sprovodit jej z těchto prahů.

Konrád. Tož zhynout musí?

Marie. Smrt jej jistě schvátí!
Tak nyní ku všemu jsem připravena,
že nepomyslím ani ukrývati
snad klamem, čím je duše naplněna.

Výstup 4.

Konrád, Marie, Halban.

Halban. Hned průvod překročí již hradu prahy.

Marie. Jest třeba strýci ustoupiti z dráhy
a nestrašit jej.

(Odchází dveřmi v levo.)

Výstup 5.

Konrád a *Halban.*

Konrád. Příteli můj drahý!
Kdy opustil jsem rodinné své prahy
a štěstí, lásku svou i svoji víru,
vzav na se podobu pak děsnou zrádce,
bych po zemi se plaze jako zmije
do srdce řádu dostal se, a hladce
mu ránu zadal, v které smrt se kryje, —
tu hotov jsem byl, k tomuto jda cíli,
vždy vytrpěti všecka, všecka muka; —
však nečekal jsem, — v osudné že chvíli
tak upoutána bude moje ruka,
kdy na otce se meče vrahů strojí,
že nedobudu z pochvy meče svého
a nezastíním jej svou vlastní hrudí.
A proto vzpírá se hlas srdce mého,
i příroda se nechce brát v tom směru!
Již nechci jíti dále cestou zrady
za cenu takou.

Halban (s pohrdavou lítostí).
Škoda tebe, věru!
Měl's mužem býti a ty's chlapec mladý,
jsi dítě, s myšlenkou jež dřív si hrálo,
však postřehnuvši náhle, že se zraní,
ji odhodilo.

Konrád. Vytrpěl jsem málo

snad? Tolik štěstí zmařil jsem, jda za ní,
že nezasloužil takých slov jsem za to,
kdy strašný přelud z dráhy mé mne shání.
Halban. Zřím, chabostí že nitro tvé je jato!
Což bylo to jen liché slávy zdání,
zač tolik obětí ti klásti bylo?
Ó tak-li tomu, opusť svoje dílo
a miluj, mysli, čiň jak lidé jiní,
neb nevykonáš velkého nic tady.
Leč živil-li jsi ve své duše síni
vždy ku otecké zemi lásku pravou,
a chtěl-li's svrhnout jho, jež hněte všady
a Litvu ověnčiti na vždy slávou,
tož jdi jak dříve trpě k svému cíli,
byť proti tobě nebe, pekla síly,
byť slzy, žár, krev krok tvůj označily;
že srdce, cit máš, zapomeň můj milý,
byť v zoufalství by duše tvoje mřela,
ty, co jsi počal, skonči!
Konrád (zoufale). Jinak zněla
tvá slova kdysi před mnohými léty,
kdy věnčil jsem je luznými snů květy.
Dnes i ten cíl však — velký, krásný, svatý,
pro který dal jsem duše mladé snění
se zdá mi mlžnou clonou obepjatý;
a potěchou, ni náhradou mi není.
Dnes před mým zrakem otce hlava sivá,
jež k záchraně mne okamžité vzývá.

Za lásku jeho srdce jsem mu zranil.
Teď neštěstím kdy zřím jej stíhaného
mám čekat snad, až vrah jej podlý zkruší,
meč zrádně vetknuv ve drahou hruď jeho?
Halban. Jak víš to všecko?
Konrád. Ona vlčí žena,
jež krví jeho chce být nasycena,
se chlubí vraždou obmýšlenou zjevně
a nesvolí-li bratr mstivé vůli,
by Kiejstuta teď v těsná pouta skuli,
jej shladit sama uzavřela pevně. —
Jen jedna cesta zbývá k zachránění —
by chabý stařec dán byl do vězení.
Halban. To činu hned, ne zoufalosti žádá. —
Je těžko střežit, číhá-li kde zrada.
Leč z vězení jej snadno vyprostíme,
neb v pomoc všecku doufati teď smíme.
Vždyť řádu vzejde z toho prospěch znova,
když zachráníme soka Jagiełłova
ku vhodné době.
Konrád. Prostředky to běsné,
jichž chápati se musím chvějnou dlaní
jak pavučiny na propasti děsné,
již rozprostřel si pavouk na číhání.
(Qdchází s Halbanem dveřmi v pravo. Po chvíli středem vchází Jagiełło, Kiejstut, Witold; otevřenými dveřmi viděti Butryma a několik rytířů z průvodu Kiejstutova, kteří však nevcházejí na jeviště.)

Výstup 6.

Jagiełło, Kiejstut, Witołd.

Jagiełło (veda Kiejstuta).
Hle, strýče milý, jdeš sem nyní zase
jak vítěz, který srdce v poutech třímá.
Jen slyš tu radost v lidu všeho hlase,
jež zástup všecek s takou silou jímá,
že v cestu stlal ti všude pestré kvítí,
(s lehkým nádechem nelibosti)
ba, že i na mne zapomněl v té chvíli.

Kiejstut. To účastenství, jež lid pro mne cítí,
mi popřej. Když lid tento hlavu chýlí,
to ne snad přede mnou, jenž značím málo,
ne před praporem, který vodil k slávě,
leč před neštěstím, které mne teď sklálo.
Ó neviň těch, již citů ve záplavě
mi připravili uvítání skvělé —
vždyť utrpení zřeli na mém čele.

Jagiełło. Kdož vinil by jich. Mým to přáním bylo,
by prokázaly se ti pocty také.
Vždyť také hosti uvítati milo
i přijmout slavně.

Witołd (trpce). Starosti nač jaké?
Kéž raděj jsme tvé nezažili lásky!

Kiejstut. Již ustaň synu! Na co ostrá slova?
Proč trhati zas sotva vzniklé svazky?
Proč křivdit snahám, Jagiełło jež chová?

Když proti sobě ve zbrani jsme stáli,
tu mohli jsme mít úmysly snad jiné,
leč když jsme na mír slavně přísahali,
ať duše s duší láskou opět splyne,
ať míru souzvuk se zas neporuší.

(K Witoldovi i Jagiełłovi.)

Nuž buďte jak dřív bratry celou duší!

Jagiełło. Já s ochotností splním přání tvoje.

Witołd. Je snadno býti velkodušným tobě.
když osud dal ti moci všecky zdroje,
však kdo vždy cítil právo, mužnost v sobě,
jejž štěstí vratké opustilo zrádně,
ten neshýbá se pod jho cizí snadně,
byť bratrstvím se zvalo v ústech lidí —
ten ponížení v takém stavu vidí.

Kiejstut. Tvé srdce, synu, lichá pýcha zdvihá,
jež neštěstí vždy nesla v tuto zemi;
na sváry naše zchytralý vrah číhá,
z nichž kořistiti umí směry všemi.
Dnes nutno důkaz jasný nám je dáti,
že o Litvu, ne o vládu nám běží,
dnes nutno síly v jeden celek spjati.
dnes svorně vrahům vstříc jít přináleží,
neb vlasť ten zbaví poroby i strázně,
kdo příklad na sobě dá tuhé kázně.
Sám dokud stál jsem zemi této v čele
a Litvy prapor v paži třímal smělé,
vždy vymáhal jsem na všech z této země,

poslušnost k vládě zosobněné ve mně.
Když nyní z pole ustupuji jemu,
a bozi vládu v jeho ruce kladou,
nechť svatou vůle jeho lidu všemu,
neb každý odpor byl by vlasti zradou.

Jagiełło (uctivě).

Ty vždycky budeš Litvy hlavou, strýci,
při mně a se mnou.

Kiejstut (s resignací).

Konec již mé práci!
Jdu z cesty nové době vzcházející,
kdy starý svět se před mým zrakem kácí.
Jest nutno ustoupit vám, mladí, z dráhy,
vám, zbraň již novou, sílu máte svěží.
Hle rytířskost již opouští nám prahy
a Znič náš rodinný již plane z těží,
již v Litvy srdce, — aniž kdo se hrozí —
se derou s novou dobou noví bozi.
Dost dlouho, jako dědic víry dědů
a národního ducha strážce bdělý,
jsem udržet chtěl řád náš do posledu.
Pro tyto cíle dal jsem život celý.
Však v zápasech těch, plných strasti, zloby,
jem nevěděl, jak válčit s duchem doby.
Já s Křižáky se obyčejem dávným
vždy utkával jen bojem čestným, slavným.
Již třeba ustoupit vám z místa, děti,
vám, kteří máte nové zbraně, hesla.

Nechť září vaše hvězdy mraků změtí,
když moje ve tmy zapomnění klesla.

Witołd. Ty nezazáří! S tvojí hvězdou zhasly
již hvězdy Litvy, s tebou na vždy mizí
ten duch nám, nad nímž všichni divem žasli.
Teď padne Litva naše ve spár cizí,
neb vrah již čeká.

Kiejstut (přísně). Neodvaž se, synu,
kdy přestat doufat ve budoucnost naši,
neb hněvu mého poneseš sám vinu.
Proč budoucnost tě vlasti naší straší?
Vždyť osud národů tu spjatý není
se snahou jednotlivců; ten svět širý
moc vyšší řídí i vše jeho vření;
ta vzbudí také nové bohatýry.
Nám těžko soudit, klesáme-li sami,
co vítězství a zas co zhoubu dává,
neb soudíme, že všecko klesá s námi
a kletby máme pro to slova žhavá. —
A často právě to, co zhoubou sluje,
čím příze našich snů se roztrhuje,
to vlasti ku vítězství dopomáhá; —
hrob kolébkou snad bude doby blaha.

(Zadními dveřmi vchází Aldona, nesměle se blížíc Kiejstutu.)

Výstup 7.

Kiejstut, Jagiełło, Witołd, Aldona.

Aldona. Ó nehněvej se na mne, otče milý,
že k tobě přišlo neposlušné děcko!
Vždyť poslouchala jsem tě každou chvíli,
však strach dnes silnější než slovo všecko.
Dnes divný nepokoj mne nutkal všady,
bych k tobě šla sem nedbajíc tvé rady.

Kiejstut. Ó děcko bláhové! Vždy ve své duši
si vysníš přízraky, jež tebe děsí,
duch jakýs straší tebe, z klidu ruší,
a vidiny se na tvůj rozum věsí.
Tvé smysly vždycky ztýrané a choré
si přízraky ty na skutečnost strojí,
již obraznosti barvy krášlí sporé;
vždy skutečnost zříš ve svých vidin roji.

Aldona. Ty's hněviv?

Kiejstut. Chtěl bych, leč to nejde snadně;
co s děckem počít, jež tak prosí ladně?
Co s ptáčkem takým, jenž sem v bázni letí,
by klesl starce zimné ve objetí?
(Objímá Aldonu.)

Aldona. Ó otče! Bez tebe mi nelze žíti,
vždy cítím, nejsi-li ty stále se mnou,
že celý svět zřím pustinou jen býti,
tak ledovatou, mrtvou, prázdnou, temnou,

a nic v něm nevidím, jen samá muka,
pod jejichž dojmem srdce moje puká.

Kiejstut (s úsměvem).
Jagiełło, pohleď! Jak mne v síť svou loví
svým sladkozvukým hlasem tato víla,
jak lásku vyznává tu Kiejstutovi,
s nímž stejná bolest ji tak spřátelila.
Teď musíš také ji tu pohostiti,
za chlebem ptaným než nám bude jíti.

Jagiełło. Což? Rozkazem mně tvoje přání pouhé.

Kiejstut.
Když meč můj zlomen, nač mne nyní tady?
Bych bájemi snad krátil večery vám dlouhé?
Teď půjdu Litvou, v její chýše, hrady
a vypravovat budu, vrah jak kletý
nás otravuje chytrostí svou hadí.

(K Aldoně.)

Ty se mnou půjdeš?

Aldona. V nejdálnější světy!

Kiejstut. Snad aspoň naučí se oni mladí
před Němci stříci silami se všemi
a lépe než my bránit rodnou zemi.

(Obraceje se k Jagiełłovi.)

Ku odpočinku doveď strýce svého,
jsem zemdlen tuze.

Jagiełło. Dám ti vlastní lůže.
Pojď se mnou, strýče!

(Jagiełło provází Kiejstuta ku dveřím v levo, leč ty se náhle otevrou a jimi vchází Marie s Prorou Bilgenem, zabraňujíc východ; ve dveřích za Marií a Bilgenem stojí ozbrojení dvořané Jagiełłovi.)

Výstup 8.

Marie, Prora Bilgen, Kiejstut, Jagiełło, Witołd, Aldona, zbrojnoši Jagiełłovi.

Marie (vcházejíc k Jagiełłovi). Zůstaň!
Jagiełło. Žádáš čeho?
Strýc odpočinout chce si.
Marie. Čekat může;
já na klidný sen čekala jsem déle.
Jagiełło. Nuž mluv, co žádáš?
Marie. Chci jen sama strýci
na vhodném ustlat místě.
Aldona (stranou). Trnu cele!
Jagiełło. Co značí řeč tvá?
Marie. Snu se musí zříci,
kdo na svědomí nese vraždy vinu,
neb noc mu v oči staví hříchy jeho.
Nechť odpočine ve vězení stínu!
Tam kaž jej vésti!
Witołd. Slova nestoudného
jak smíš tu stříkat pěnou?...
Jagiełło. Sestro, šílíš?
Marie. Ne já, ty někdy rozum, bratře, ztratíš,

když k ráznému si činu nepopílíš
a budoucnost si trůnu svého zvrátíš.

Jagiełło. Již ustaň, sestro!

Marie. Což již, bratře, tobě
jest vzpomínka těch pohan tak snad stravnou,
že nechceš pomstou odleviti sobě?
Jen pomni, před dobou jak, ne tak dávnou,
nás v našem sídle zlehčil, v žalář dáti
nás kázal, by pak liché ve milosti
nás snížil? Kde dluh, tam se také platí.
Ty stejně učiň!

Witołd. Skřeku tvého dosti!
(K Jagiełłovi.)
Hned rozkaž této ženě odejíti.

Marie (k Jagiełłovi).
Hle, slyšíš? Vyhnanství mne bude chtíti,
mne, z vlastních prahů, že jich zločin, vraždy
chci na spravedlnosti váhu dáti.
Ó bratře, což tvých přátel může každý
již vraždit? Necítíš-li studem pláti
svou líc? Což pomstít nechceš jejich krve?
Což ochrany snad nelze tu jak prve
nalézti, bratře, u trůnu již tvého?
Mně muže, tobě sluhu vzali směle
zas, nešetřil jenž pro tě žití svého.
Nuž pomsti jej, sic hřích ti sloužit déle,
sic jinak brzo věrní tvoji zmizí,
kdy na pospas je dáváš zvůli cizí.

Kiejstut (Jagiełłovi s výčitkou).
Tak vítáš mne tu, dobré ve naději,
když poddal jsem se?
Jagiełło. Ne to vinou mojí,
neb nevěděl jsem toho. V řeči její
však mnoho, s pravdou v souhlase co stojí.
Witołd. Tak stojíš v slově?
Jagiełło. Jaká je tu rada?
Witołd.
Hned odstraň ji — nač ve tvých rukou vláda?
Jagiełło. Jdi odtud, sestro!
Marie. Nevydám se v cestu
dřív, až když Kiejstut v žalář půjde stmělý.
(Ukazujíc na Bilgena a dvořany.)
Hle, všichni tvoji žádají proň trestu,
by pomstěn byl můj muž.
Jagiełło. Toť odboj celý!
Marie. Ne odboj, ale slušná je to žádost,
bys učinil jen trestem právu zadost.
Witołd (hledě Jagiełłovi v oči).
Ó Jagiełło můj! Zlo ti z očí sálá!
Což váhal bys teď dodržeti slova?
(Butrym pootvírá dvéře a naslouchav chvíli, vplíží se na jeviště.)
Což málo přísah ústa tvá mi dala?
A nyní mlčíš? Což se zrada chová
v tvých rozpacích snad?
Jagiełło. Hle, tak nečekaně

jsem zaskočen svých věrných žalobami,
jež slyšet musím.

Witołd. Úskok jen to! Za ně
se skrýváš před svědomí výčitkami.
(S rostoucím zanícením.)
Jak bratr jsem byl, který bratru věří,
sám stál jsem otci za poctivost tvoji,
sám vnutiv otce svého do příměří,
a ty jsi zrádnou dýku ukryl pod svou zbrojí.
Teď klnu citu, jenž mne v slabé chvíli
ku tobě svedl. Mnohem líp by bylo
nám užit cizí, byť i Němců síly
a s nimi zmařit tvoje zrádné dílo.
Dřív Němci pomoc otci nabídnuli,
však nechtěl, bychom s nimi spolek kuli. —
Ó kéž jsem věděl, že tak jednáš chytře,
tož nechodil bys v knížecí již mitře!

(Butrym zvolna přejde přes jeviště ku dveřím v pravo a odchází jimi.)

Marie (k Jagiełłovi s důrazem).
Jen uvaž, bratře, co tu Witołd mluví:
na tebe chtěli vtrhnout s Němců davy,
jen nedošlo to platné do úmluvy.
Že nevhod jim to, sám ti Witołd praví.
Co čeká potom tě, zda duch tvůj tuší,
až volni budou?

Jagiełło. V očích se mi mění,
a srdce v ňadru jako mlatem buší.

Aldona (s hrůzou).
On poslouchá ji, — pro nás spásy není.
Jagiełło. Co počít, nevím . . .
(Dveřmi vchází z pravé strany Konrád, Halban a Butrym.)

Výstup 9.

Kiejstut, Marie, Jagiełło, Witołd, Aldona, Konrád, Butrym, Halban, Prora Bilgen, zbrojnoši a dvořané Jagiełłovi.

Jagiełło (ke Konrádovi). Přicházíš v čas pravý,
neb soud mi těžký vynést uložili.
Tož rci, co tobě praví rozum zdravý,
a rozsuď nás.
Aldona (stranou). Ó vy bozi milí,
na pomoc šlete nám jej v pravém čase!
Konrád. V čem?
Jagiełło. Strýci odpustil bych všecko zase,
ač mnohou od něho jsem trpkost přestál,
leč sestra, jíž dal muže pod meč katu,
mne mocí žádá, bych jej přísně trestal,
a všickni žádají, bych na odplatu
byť vězením jen, čin ten ztrestal krutý.
Já odpuštění slíbil, žalem jatý,
neb nevěděl jsem, jaký plán byl skutý
na zhoubu moji . . .
Witołd. Věrolomče klatý!

Jagiełło (ku Konrádovi).
Tož pověz, vůle spoutána-li není
tím slibem?

Aldona. Mluv jen! Ty znáš pravdu cele,
tož chraň nás.

Jagiełło (Konradovi). Sám suď nyní!

Konrád (po duševním boji). Do vězení!

Aldona (v nejvyšším zoufalství).
Syn proti otci!

Marie (k Bilgenu a zbrojným).
Rytíři, jen směle!
Hned zajměte jej!

(Bilgen a rytíři postupují ku předu.)

Witołd. Neodejdu živý!
Chop, Butryme, se meče!

Kiejstut (velitelsky). Nechte sečí!

(Butrym schovává meč do pochvy.)

Witołd (neposlechnuv rozkazu).
Já bít se budu!

(Konrád ze zadu vyrazí mu meč z ruky.)

Podlý jsi i lživý,
ty sluho Křižáků!

Aldona Zda oči něčí
kdy zločin děsnější než tento zřely?
A to on . . .

Marie (k zbrojnošům). K činu! Kiejstut obezřelý,
že odpor každý marný, jistě pozná.

Aldona (stavíc se před Kiejstuta).
Svá prsa štítem tobě, otče, stavím,
já odvést nedám tě!
Marie (odstrkujíc ji násilím). Pryč!
Aldona. Ženo hrozná!
(Zbrojnoši s Bilgenem obklopují Kiejstuta a druhy a vedou je ku hlavním dveřím. Aldona vztahujíc ruce po Kiejstutu.)
Ó otče, otče!
Kiejstut. Já ti blahoslavím!
(Všickni odcházejí kromě Aldony, Konráda a Halbana.)

Výstup 10.

Aldona, Konrád, Halban.

Aldona (chvějíc se celá).
Ta bolest ... tu ... tu ...
(Přitiskne ruku na srdce a padá k zemi. Konrád a Halban schylují se nad ní.)
Konrád (po chvíli k Halbanovi).
Duch již prchnul z těla!
neb uvěřila v čin, jenž k nebi volá —
a nevděkem jí synovským, jejž zřela,
teď puklo srdce utýrané z pola.
Je děsno myslit, že již v hrobu tiši
mých omluvných slov nikdy neuslyší,
že s sebou vzala pohled z této země
pln krve, která na mé padá témě,

před kterým právě zhasl zrak jí jasný.
(Klekaje.)
Buď s bohem na věky, sne mládí krásný!
Tvůj milenec se k tvému čelu shýbá
a naposled tě, drahá, ještě líbá.
(Celuje Aldonu v čelo.)

(Opona padá.)

JEDNÁNÍ PÁTÉ.

Jeviště představuje podzemní vězení hradu Kreva. Přední část jeviště jest rozsáhlé sklepení podzemní, uzavřené ze zadu třemi arkadami, spojenými železnou mříží, kterou viděti zadní část, totiž chodbu vězení. Ve středu arkady tvoří mříž bránu, spojující chodbu s předním sklepením. Na levo ze předu jeviště vchod nízký ke druhému vězení. Se stropu na řetěze visí slabě hořící kahan. Při vyzdvižení opony viděti na chodbě Proru Bilgena s klíči, za ním Kuno, Konrád, Halban. Prora Bilgen otvírá mřížovou bránu ve středu a vede Křižáky do prostřed jeviště.

Výstup 1.

Prora Bilgen, Konrád, Kuno, Halban.

Prora Bilgen (vcházeje).
Nemožno opříti se vůli vaší,
však vězte, povinnost že ruším svoji,
vás v žalář veda

Konrád. Co tě, bloude, straší?

Prora Bilgen. Jdu v nebezpečí.

Kuno. Za laskavost tvoji

ti přízeň svoji osvědčíme všude,
jen klidným budiž!
Prora Bilgen. Váš jsem v žití celém.
Konrád (dávaje Bilgenu zlato).
To zlato závdavkem jen malým bude.
Prora Bilgen. Vám sloužit budu duší svou i tělem.
Halban. Leč kde je Kiejstut?
Prora Bilgen (ukazuje na levý žalář).
Této díry stěny
mu bytem; na slámy jen shnilé troše,
jak starý dub, jenž bouří povalený,
on tiše leží podoben víc soše.
Kdo mluví k němu, marnou koná práci,
on mlčí, jak by řeči chtěl se zříci,
ni pohledu k nám svého neobrací —
jeť děcko, se svadlou však starce líci.
Konrád. Již veď nás k němu!
Prora Bilgen. Příliš temno jesti
a nepříjemno v oné díře těsné, —
že nemožno mi vůbec vás tam vésti.
Mně jinak, — zvyklejší jsem na vše děsné.
Sám půjdu, chtěje splnit nyní všecko,
a přivedu jej.
Kuno. Dobře.
Prora Bilgen. Buďte trpěliví!
Snad moci užit musím. Jako děcko
již nešťastný je stařec onen sivý.
(Odchází na levo.)

Výstup 2.

Kuno, Konrád, Halban.

Kuno. Nám, soudím, neprospěje asi mnoho,
když Kiejstuta náš úskok pouta zbaví.
Již zlomena moc, síla starce toho,
čím prospěje nám?
Halban. Jména zvuk pln slávy
mu ještě zůstal, užitý teď zručně
nám silnou zbraň pak vtiskne v naši ruku.
Kuno. Zvuk onen slábne, nezní již tak zvučně,
kdy slábne člověk. Po prázdném co zvuku?
Konrád. To čas nám zjeví.
Kuno. Nebude nám lehce
pro naše plány získat toho muže,
jenž nikdy za nástroj se užít nechce.
Leč, když jste chtěli přece tomu, nuže
to zkusme nyní.

(Prora Bilgen vrací se, veda Kiejstuta, jenž dá se bez odporu vésti, nevšímaje si nikoho z přítomných.)

Výstup 3.

Kuno, Konrád, Halban, Prora Bilgen, Kiejstut.

Prora Bilgen (Kiejstutovi).
Stařečku, pojď směle!
Nic zlého nestane se. Tré to hostí,
již chtějí zřít tě v době neveselé.

Konrád (stranou).
Toť děsný obraz bídy ve starosti.

Kuno (hledě na Kiejstuta).
Toť zřícenina, jíž se člověk leká,
toť přelud, v prach jenž rozpadnout se hrozí
a dotknutí jen slabé ruky čeká.

Prora Bilgen (Kiejstutovi, jejž vede blíže).
Jen blíže, starče!

Kuno (ku Kiejstutovi). Přátelé, hle, tvoji
si přejí s tebou mluvit. Kníže, jistě
znáš nás tu všecky.

Prora Bilgen (ku Kiejstutovi).
Mluv jen, starče, směle!
(Ku Křižákům.)
Jak děl jsem: mlčí stoje v jednom místě!

Kuno (Kiejstutovi).
My cítíme, věř, s tebou, kníže, vřele!

Halban (Kunovi).
Tak bývá, vězňům řeč že před dozorcem
prý vázne.

Kuno (Bilgenu). Nech jej o samotě s námi
a čekej na nás v zámku přede dvorcem;
nech klíče tu, my uzamkneme sami.

Prora Bilgen (podává klíče, jež Konrád béře).
Zde klíče; splním vše, co žádost vaše.

(Odchází mřížovou branou a jde chodbou na pravo.)

Výstup 4.

Kuno, Konrád, Halban, Kiejstut.

Kuno (Kiejstutovi).
Věř, kníže, velká že je bolest naše,
když v takém tebe bídném stavu zříme.
Na Jagiełłově svědomí lpí tíže. —
Teď volně spolu aspoň promluvíme,
neb Bilgen zašel.
Halban. Poznáváš nás, kníže?
Kuno. Jsme všickni přátelé tu jenom tvoji,
již nesou pomoc tobě.
(Vida Kiejstuta bez pohnutí k Halbanovi.)
S ustrnutím
tu jako socha bez pohybu stojí,
a ani oka, ba ni brvy hnutím
nám neodpoví.
Halban (ku Kunovi). Snad nám nerozumí.
Kuno. Neb vzdornou pýchou řeč i pohyb tlumí.
Halban. Snad jasněji mu třeba říc', co chceme.
Kuno (Kiejstutovi).
Ó nemysli si, že jsi všecko ztratil,
a nebuď jako tělo mrtvé, němé.
Řád rád by tobě volnost, žezlo vrátil,
a vyrval z hrobu, v kterém těžce strádáš.
My pomůžeme opět tobě k meči
a pomstíme tě, jak jen sobě žádáš.

(Po chvíli marného čekání.)

Ty mlčíš? Mníš, že plané jsou mé řeči?
Hle, východ volný — pod ochranou naší
ty dostaneš se na svobodu zdárně.
Již svobody zář před tebou se vznáší.
Což chceš tu zhynout, slavný kníže, marně?
Křivd pomstít nechceš ve příhodném čase
a bohatýrem jak dřív býti zase?

(Po chvíli, netrpělivě.)

Nu mluv, neb zůstavím tě losu tvému;
již věru malá trpělivost moje,
Ty mlčíš? Chceš jít k skonu neslavnému?

Konrád (blíže se ku Kiejstutovi).
Nás soustrast vedla u vězení tvoje,
tož poslechni! Důvěru v nás můžeš míti.

(Kiejstut pozvedá hlavu, měře očima Konráda, jako by chtěl promluviti, leč opět vrací se ve předešlý stav.)

Kuno. Teď okem aspoň socha promluvila,
neb zrakem zašlehl jí záblesk žití
na chvíli.

Halban (ke Kunovi). Nechme Konráda s ním; síla,
jež působí naň, v Konrádově slově.

Kuno. Nuž pojďme; věřme moci Konrádově!

(Kuno s Halbanem odcházejí mřížovou branou a potom chodbou na pravo.)

Výstup 5.

Konrád a *Kiejstut.*

Konrád (pohlížeje za odcházejícími).
Již zašli. Nyní sám jdu, kníže, k tobě
se strašnou mukou, jež hruď moji kruší. —
O těch dnech žití sníti budu v hrobě,
ač bude-li jen snu tam pro mou duši.
Ty nevíš, jakým břemenem mne tlačí
to mlčení tvé, plné hrůzy, děsu
kdy smrti obraz v tvém se oku zračí,
před jehož pohledem se mrazným třesu.
Ah, rád bych všecko trpěl, nežli vidět,
jak mlčky snášíš hroznou svoji muku.
Ó máš-li právo mne již nenávidět,
nuž kletbou otevř rty a vztáhni ruku!
Jen nebuď mrtvý tak, jak padlé stromy!
Jak vůdce obrů, který vládne světy,
tu povstaň, vrhni na mne zraků hromy!
I proklej, otevři jen slovem rety!
(Po přestávce.)
Nic? Ty jen mlčíš? Také to snad snesu,
však aspoň dej mi ruku, nech se vésti
z té sluje temné, z toho místa děsu,
kde smrt ti hrozí jistá sterou pěstí.
Pojď, zaklínám tě!
(Po chvilce.)
Ha, ty již se znovu

snad zrady lekáš, pomněv, že jsem radil
tě uvězniti. Věříš mému slovu!
Já klnu se ti, že bych tě byl zradil,
jen ochránit tě chtěl jsem radou svojí
před smrtí, jež ti úkladný meč strojí.
(Krátká pomlčka.)
Ty nejdeš? Mlčíš? Změň mi srdce v těle,
by mlčelo též, v kámen stuhlo celé.
(Po chvíli nadšeně a s determinací.)
Ó ne! Já musím tebe vyrvat smrti —
Pryč s tím, co »bude«. S rozvahou pryč
mnohou.
Ať přetvářku i sliby láska zdrtí!
(Klekaje před Kiejstutem.)
Ó otče, »syn« tě prosí u tvých nohou,
by zachránit tě mohl . . .
Kiejstut. Syn, rceš? Jaký?
Byl kdysi, toho smrt však oplakána,
a v duši po něm smyty všecky znaky,
neb on, — to moje neštěstí i hana.
Ač uhodl jsem potom jednou rázem,
že on to, jenž jak Křižák přišel skrytě —
já oči zavřel před oním jsem plazem.
Já poznal zrádce, ale ne své dítě.
Můj syn již mrtev dlouho.
Konrád. Ó jak krutě
se mstí teď na mne srdce za násilí!
Na bolest mou zří každý nepohnutě

a žádný k mým se ranám nenachýlí,
by soucitem svým oběti mé změřil.
Ó otče, což to srdce roditele
nic netušilo? Což jsi plně věřil
jen v zradu, v niž se oděl mstitel cele?
Což hlas ti žádný tajně nezašeptal,
proč vše jsem obětoval, vše proč zdeptal?

Kiejstut. Já v žití sobě vytknul dráhu rovnou;
vždy vlast svou milovat, své bohy ctíti.
Jen pravdou žil jsem — proto měrou skrovnou
na cestách vyznám se, kde klam lze zříti.
Já soudím činy, ne však záměr čirý
a chápu to, co v oku mém se zračí.
Jen jedna pravda, proto nedám víry
té cnosti, která v nepravosti stopě kráčí.

Konrád (prosebně).
Ó otče!

Kiejstut (jakoby mluvil k sobě).
Dávno ztratil jsem to dítě,
v němž vždycky všecku naději svou maje
chtěl Němcům s ním jsem čelit nepokrytě
a odrážet jich nával v naše kraje,
s ním zápasiti s onou saní divou,
jež horší jest, než medvědice dravá; —
že nedá ranám bít v mou hlavu sivou,
že jemu dědictvím má bude sláva.

(Se vzrušením.)

Leč zle jsem věstil sobě, též i děcku,

jsa láskou přílišnou snad k němu jatý —
neb syn můj shroutil naději mou všecku, —
on, jenž byl láska má i sen můj zlatý.
(S ponurým žalem.)
Mně ztracen na vždy.

Konrad. Nenaříkej déle,
jak lkal bys za tím, co se nenavrátí,
neb žal, jenž plní nitro rozechvělé,
mi pláčem hrozí hořkým rozekláti
hruď moji mužnou.
(Po přestávce.)
Ty mi nedáš slechu,
že nezradil jsem vrahu vlastní střechu,
ty neuvěříš, že já, dychtiv slávy,
své žití v jednom zasvětil jsem činu,
jenž Litvu pomstí, vraha ji pak zbaví.
Ó já, tvůj Butawt, ožiji, až zhynu!

Kiejstut. O tom, co bude, soudit bude jiný,
snad s něho sejme budoucnost tíž viny
a pochvalu vzdá třeba jeho činu,
na jeho nevzpomenouc první vinu.
Já, jehož žití den již v samém schylu,
já setby zlé jen zhoubné uzřel sledy.
Ty v rodě strasti, které ssají sílu
a vrahů triumf, — Litvu plnou bědy;
mně nechce jíti do mé staré hlavy,
že Litvu spasí ten, kdo cti se zbaví.
Je těžko tomu, kdo si klamem zadá,

byť v dobrém úmyslu jím sprzní žití.
Ten marně znovu nevinným být žádá,
chtě dobrem potom jasně zazářiti.
Jej stále kletba v celém žití stíhá,
i nejčistější záměr jeho skříží;
vždy k nové zradě pudí viny tíha,
na scestí svádí, v bahno hříchu hříží.
To, před čím prchá, na vždy s ním se pojí,
on zhubí, co chtěl spasit rukou svojí,
a jeho rukou poskvrněných práci
mu kletba proti vůli ve zlo zvrací.

Konrád. Ó otče drahý, nebudeš mi moci
poslední naděj v konci dráhy bráti!
Na pospas nevydej mne hluché noci,
a v zoufalství mne nenech umírati!
Neb syn-li tvůj před cílem svým teď padne,
to již ho božství nerozhřeší žádné.

(S pokorou prosebně.)

Ó polituj své dítě, otče milý,
jež trpí nyní za mladické pýchy
let smělý. Otevř náruč svou v té chvíli,
nechť klesnu do ní, pokorný a tichý,
ať na tvém srdci uvolním slz zdroje.
Ó odpusť!

Kiejstut (vzrušen jako pro sebe).

Ubohé ty dítě moje!

Konrád (s výkřikem vrhá se v jeho náruč.)
Můj otče!

Kiejstut. Synu!

Konrád. Ach, tím jedním slovem
mi s beder kletba padá. Náruč tvoje
mi opět vrací život, v světle novém
mi hvězda plá, jež zřela mládí moje.
Ty odpouštíš mi?

Kiejstut. Nevděčné vy děti!
Vy nevíte, co srdce naše cítí;
vždyť láska s vámi do propasti letí
a vlastním bolem přečasto se sytí.
A hněvem ač nás plní vaše vina,
přec láska odpouští a zapomíná.
Ó, synu, synu! (Objímá Konráda.)

Konrád. Ve tvém obejmutí
tak sladce mi jest. Kéž je možno déle
mi takto sníti. (Po chvíli nepokojně)
Čas již k procitnutí...
Již bázeň budí mysli rozechvělé...
Již kvapme z těchto kleneb charých stínů.
Jen za mnou, za mnou!

(Postupuje několik kroků v před ku bráně a zastavuje se, vida, že Kiejstut jej nenásleduje.)

Kiejstut. Nečekej mne, synu!
Vše marno! Nechci odtud odejíti.

Konrád. Ó otče! V bezpečí tě musím zříti!
Vždyť odpustil's mi.

Kiejstut. Tak jest dozajista,
však mně již těžko prchnout ze vězení.

Již není pro mne v světě vašem místa;
jsem stařec sešlý pro nějž světa není.
Z mé volnosti by kořistil vrah dravý.
Já nechci v zemi původcem být boje,
a nástrojem být řádu, jenž nás dáví,
já raději tu skončím žití svoje.
Konrád. Já přísahám, že najdu způsob pravý,
jímž vyrvu křižácké tě divé sani;
mír bude vládnout kol tvé sivé hlavy,
jejž nikdo neporuší smělou dlaní.
Jen s námi prchni!
Kiejstut. Butawte můj drahý!
Již nikdy nepřekročím tyto prahy.
Tak líp jest, synu. Proti vůli svojí
bych neštěstí snad vnesl v naši zemi,
a poutem mohl být kdys noze tvojí,
až zjevně stál bys potom přede všemi.
Pro chvilku žití, jež mne k světu váže?
Já nechci volnost za tu cenu bráti.
Konrád. Ó otče!
Kiejstut. Tak mně cnost i rozum káže.
Již nepros! V úmyslu tom nepodvrátí
mne nikdo více.
Konrád. Ó měj lítost se mnou!
Kiejstut. Svět pro mne již je pustinou jen temnou.
To, čím jsem žil dřív, — vydrali mi silou,
své slávy, štěstí — stojím nad mohylou.
Již ničím nejsem, proč mám nazpět jíti?

Konrád. Ty nechceš tedy?

Kiejstut. Ne.

Konrád. Tož podrobiti se moci musíš. Jdu již pro Halbana.

(Vybíhá rychle na chodbu v pravo.)

Kiejstut (hledě za ním).

Již pozdě, synu!

(Obrací se a zvolna odchází z jeviště do vězení v levo. Po chvíli objeví se na chodbě Marie s Prorou Bilgenem a vcházejí mřížovou branou na scenu.)

Výstup 6.

Marie, Prora Bilgen.

Marie. Křižáci jsou tady?
Věc dosti divná!

Prora Bilgen. Přišli sem hned z rána.

Marie. Cos jistě kují. Jménem znáš ty hady?

Prora Bilgen. Toť Kuno, Konrád a ten Halban starý.

Marie. V čas přišla jsem, neb nutno přivést v zmary
jich plán. — Kde Kiejstut?

Prora Bilgen. Tam jest ve sklepení.

Marie. Tož dobře! Přiveď sem hned lidi moje!
Jen tiše! Poplachu tu třeba není.

(Bilgen odchází, kudy byl přišel. Marie obrací se ku vězení Kiejstutovu, hrozivě:)

Hoj! strýče! Srovnáme dnes účty svoje!

(Kuno zjeví se na chodbě a vchází středem.)

Výstup 7.

Marie, Kuno.

Kuno (s údivem, spatřiv Marii).
Aj, kněžna?

Marie. Diviš se snad tomu, pane!?
Vždyť různé lidi potká cestou každý.

Kuno. Co hledáš tady?

Marie. Zadost hned se stane
tvé zvědavosti. Chci tu krve, vraždy!

Kuno. Což mníš, že svolím k tomu?

Marie. Je mi líto,
že bez svolení vše se bude díti,

Kuno. Čin taký děsný.

Marie. Marné řeči tyto.
Rci, čím vám může asi uškoditi
můj záměr?

Kuno. Řád vzal sobě za zásadu
vždy slabým pomoc'.

Marie (výsměšně). To že zvykem řádu?
Nechť je i tak. Leč já mám pevně za to,
že Kiejstut ničím pro vás jest v té chvíli,
že marně mrháte tu čas i zlato.
Vy Konrádu jste slepě uvěřili,
a on vás jenom v bludné cesty svádí,
by otce vysvobodil.

Kuno. Nerozumím!

Marie. O střezte se ho, — on vás jednou zradí.
Syn Kiejstutův on!

Kuno. Konrád?

Marie. Zda víc umím
již jasně mluvit? Poznala jej žena.

Kuno (počínaje chápati).
Hoj, již mi svítá.

Marie. Měj se na pozoru!
Jdu k vězni. Než smrt jemu přisouzená
jej schvátí, v mém ať pocítí ji zoru.

(Odchází do vězení.)

Kuno (zamyšleně).
Tak Konrád? Zmije! Nyní lze mi zříti
ve tmu těch záhad.

(Konrád objevuje se na chodbě a vchází rychle na scenu.)

Výstup 8.

Kuno, Konrád.

Konrád (vbíhaje). Hledal jsem vás všude.

Kuno (mrazivě).
Co chtěl jsi?

Konrád. Kiejstut nechce se mnou jíti.

Kuno (lhostejně).
Nechť zůstane jen! Pro nás lépe bude.

Konrád (živě).
On musí odtud!

Kuno (jako dříve). Nač jej mocí bráti?

Konrád. On zhyne tady!

Kuno. Pro nás lépe bude.

Smrt jeho draze Litvíni pak splatí

a na Jagiełłu všecka vina zbude.

Konrád (unáhleně).

To trpět máme?

Kuno. Tak náš prospěch velí!

Konrád (podrážděně).

Což plán jsi změnil?

Kuno. »Ustálil« rci nyní.

Smrt jeho víc nám dá než život celý.

Konrád (hněvivě).

Můj rozum jinak v této věci míní.

Kuno (s důrazem).

Snad jiný ohled nyní víže tebe.

Konrád (udiveně).

Mne?

Výstup 9.

Kuno, Konrád, Marie, později *Prora Bilgen* s *žoldnéři.* Ku konci *Halban.*

Konrád (spatřiv Marii, zděšeně).

Ona!

Kuno (výsměšně). Kněžna na návštěvě nyní u strýce.

Konrád. Pohled její děsný zebe.

Co činit? Meč můj nechať teď jej stíní,

byť bych i zhynul.

(Na chodbě objevují se najatí vrazi s Bilgenem a potichu vstupují na jeviště. Konrád spatřiv je, obrací se ke Kunovi.)

Co ti chtějí tady?

Marie. Toť dobří lidé, smrt již se mnou strojí teď strýci.

Konrád (dobývaje meče).

Mečem rozplaším jich řady.

(Žoldnéři strachem couvají. Kuno tasí též meč.)

Kuno (zastupuje Konrádovi s taseným mečem cestu).
Stůj, ani kroku dále!

Konrád. Zbraní svojí
mne nezadržíš!

Kuno. Velím ti té chvíle
ve jménu mistra.

(Žoldnéři použivše této chvíle, odcházejí s Marií a Bilgenem do vězení na levo.)

Konrád (ke Kunovi a zbrojnošům).

Komu žití milé,
nechť jde mi z cesty!

(Halban vchází z chodby.)

Kuno (zastupuje Konrádovi cestu).

Odkryl's hledí, zrádce!
Ty's Kiejstutův syn! Lež svou draze splatíš.

Konrád. Víš vše již? Dobře. Budeš žít jen krátce.
Rci o všem druhým, až se bezhlav vrátíš!

(Dotírá zbraní na Kuna, jenž se brání.)

Kuno. Ty zhyneš, smělče!

(K Halbanovi) Nůž svůj vraz mu v šíji!
Ať zhyne! (Bije se s Konrádem.)

Halban. Nůž můj do tvé patří lebi. —
Však Konrádův meč stačí.

Kuno (vztekle). Též jsi zmiji?
Ó zrádci!

Kiejstut (za scenou). Lidé!

Konrad. Všickni bozi v nebi!
Toť otcův hlas je!

(Marie vychází na scenu a odchází na chodbu, odkud chvíli zápas pozoruje. Konrád plnou silou dotírá na Kuna.)

Zhyň již!
(Zadá mu pádnou ránu.)
Pryč z mé dráhy!

(Kuno padá k zemi. Konrád s mečem vbíhá rychle do vězení Kiejstutova.)

Kuno. Ó zrado pekel! (Umírá.)

(Marie odchází. Konrád vrací se ve chvíli, nesa v náručí mrtvého Kiejstuta.)

Výstup 10.

Konrád, Halban.

Konrád (drže otce v náručí, tklivě).
Vzbuď se, otče milý!
Mrtvoly kryjí vězení tvých prahy,
jsi v bezpečí již.

(Po chvíli zoufale.)

Nikdo nad mohyly
se nenavrací!

(Povstav.) Vše již rozerváno,
co srdce víže! Vše, co srdci milé,
ve krve kalužích je pochováno.
Nic nepoutá mne!... Sám jsem této chvíle.

(S chmurnou odhodlaností.)

Nuž, směle v před, kde vytknuta má dráha
a mečem, jedem ničit vlasti vraha!

Halban. Nuž jdi a vraždi!...

(Opona padá.)

Konec jednání pátého a posledního.

V SBORNÍKU SVĚTOVÉ POESIE

dosud vyšlo:

Z poesie východní:

Kálidás: Málaviká a Agnimitras (Zubatý), 60 kr.
Kniha Rut: (Dvořák), 20 kr.
Píseň písní: (Dvořák), 40 kr.

Z poesie anglické:

Byron: Sardanapal (Krsek), zl. 1·30.
Shelley: Cenci (Černý), 80 kr.
Burns: Písně a ballady (Sládek), zl. 1·20.
Shakespeare: Zkrocení zlé ženy (Sládek), 60 kr.
„ Makbeth (Sládek), 60 kr.
„ Sen noci Svatojanské (Sládek), 50 kr.
Moore: Lalla Rookh I. (Krsek), 50 kr.
„ Lalla Rookh II. (Krsek), 70 kr.
Milton: Ráj opět nabytý. (A. Zvičínský), 50 kr.

Z poesie ruské:

Lermontov: Básně (Táborský) I. zl. 1·20, II. zl. —·80.
Kolcov: Básně (Quis), 90 kr.
Puškin: Eugen Oněgin (Jung), zl. 1·50.
„ Výbor menších básní (Krásnohorská), 40 kr.
„ Některé básně rozpravné (Krásnohorská), 60 kr.

Z poesie polské:

Mickiewicz: Konrád Wallenrod (Sládek), 60 kr.
„ Tryzna (Dziady) (Vrchlický), zl. 1·60.
Asnyk: Poesie (Kvapil), 80 kr.
„ Kiejstut (Vondráček).
Słowacki: Balladyna (Mokrý), zl. 1·10.
„ Lilla Weneda (Mokrý), 60 kr.

Z poesie jihoslovanské:

Luka Botić: Pobratimství (Kolář), 60 kr.
Petrović Njegoš, Horský věnec (Hudec), 1 zl.

Z poesie srbsko-lužické:

Zejlér: Výbor písní (Černý Ad.), 60 kr.

Z poesie italské:

Ariosto: Zuřivý Roland (Vrchlický), zl. 10·10.
Alfieri: Filip (Frida), 70 kr.
Cossa: Nero (Frida), 60 kr.

Z poesie francouzské:

Coppée: Anděl Páně (Váňa), 30 kr.
„ Olivier (Váňa), 30 kr.
Maeterlinck: Princezna Maleina (Kalašova), 40 kr.
„ Tři básně dramatické (Kalašova), 50 kr.
Píseň o Rolandu (Kubín), 80 kr.
Baudelaire: Výbor z Květů zla (Goll & Vrchlický), 50 kr.

Z poesie španělské:

Calderon: Divotvorný kouzelník (Král), zl. 1·20.

Z poesie katalanské:

Verdaguer: Sen sv. Jana (Bouška), 40 kr.

Z poesie německé:

Lenau: Výbor básní (Klášterský), 60 kr.
Lingg: Výbor básní (Vrchlický), 60 kr.
Göthe: Ifigenie v Tauridě (Quis), 50 kr.

Z poesie maďarské:

Madách: Tragedie člověka (Brábek), zl. 1·—.
Arany: Budova smrt (Brábek a Vrchlický), 80 kr.

Z poesie řecké:

Sofokles: Elektra (Král), 50 kr.

Svazek 52. obsahovati bude:

Samuel Taylor Coleridge: Skládání o starém námořníku. — Christabel. — Kublaj chán. Přeložil Jos. V. Sládek.
